K. SATKOWSKI.

# Jeszcze o siewie w rozsadnikach leśnych.

---

W № 2 „Lasu Polskiego“ kolega Bielański zaleca rzutowy (pełny) siew nasion świerka i sosny w rozsadnikach leśnych, narazie dla zbadania jego wartości.

W № 4 „Lasu Polskiego“ kolega Spychalski zajmuje względem siewu rzutowego stanowisko krytyczne, nie wyczerpuje jednak tematu i niedostatecznie mojem zdaniem uzasadnia zalety siewu rzędowego (nie w rowki!).

Aby móc opowiedzieć się za jedną lub drugą metodą, należy rozpatrzeć zalety i wady obydwu sposobów równocześnie, — i tak: Kol. Bielański utrzymuje, że siew pełny jest zbliżony do przyrody, gdy siew w rowki (rzędowy) gwałci ją, z reguły bowiem jest za gęsty. Siew rzutowy zapewniać ma roślinkom swobodę w wyzyskaniu gleby i światła, a kiełkowanie i wzejście są prawidłowsze, niż przy siewie w rowki, gdzie gromadne wschody gęstego siewu podważają glebę i odsłaniają części korzonków.

W następnych punktach swego artykułu omawia wady siewu gęstego, których szczegółowo nie poruszam, albowiem są one ewentualnym wynikiem samego wykonania siewu, o którem pomówię poniżej.

Jeżeli wogóle przy nastąpić mającem przesadzeniu wyhodowanych w rozsadniku siewek może być mowa o naśladowaniu przyrody to siew pełny, względnie rzutowy, miałby o tyle wyższość nad siewem w rowki, a właściwie w 5 — 6 cm szerokie rządki (wygniatane znacznikiem), gdyby regułą przy siewie rzędowym miał być gęsty siew nasienia, powodujący zarówno w jednym, jak drugim wypadku nikłe kształty roślinki, stanowiące zasadniczą wadę, zwłaszcza dla materjału przeznaczonego do przesadzenia. Ponieważ jednak w obydwu wypadkach, przy znanej sile kiełkowania, mamy możność odpowiednio wysiew regulować, wzgląd ten niema tutaj zasadniczej racji dla żadnego z dwu omawianych sposobów. Zarówno bowiem

siew rzutowy, względnie pełny, jak i rzędowy (byle nie w rowki!) zbliżony będzie do warunków naturalnych, a właściwie celowych, jeżeli wykonamy go normalnie i dostatecznie obrzednio, oczywiście z uwzględnieniem zarówno procentu siły kiełkowania, jak i właściwego nakrycia, z reguły niemogącego przenosić trzykrotnej grubości ziarna.

Jeżeli chodzi o ilość mających się wyprodukować siewek na jednakowej powierzchni rozsadnika, to nie ulega wątpliwości, że przy normalnej gęstości wysiewu więcej wysiejemy, a tem samem więcej pozyskamy siewek z grzędy obsianej pełnym rzutem, niż z takiejże grzędy obsianej rządkami.

Gdy jednak chodzi o pielęgnowanie rozsadnika, to zarówno przy pieleniu, jak i koniecznem niekiedy zmotyczkowaniu grzędy w razie zeskorupienia, a wreszcie wyłożeniu grzędy mchem, trocinami lub listewkami celem zmniejszenia parowania gleby, leśnik będzie bezsilny w rozsadniku obsianym siewem pełnym.

„Chmurkowatość" pełnego siewu nie ułatwi też wydobycia siewek z grzędy bez zniszczenia części materjału przez zgniecenie lub obnażenie korzonków z włośników. Chmurkowatość ta musiałaby być tak rozmyślnie ukształtowaną, aby odpowiedzieć możliwości zasięgu łopaty lub wideł, dobywających daną kępkę siewek z grzędy. Chmurkowatość tę zastępuje z powodzeniem siew grzędy w rządki 5 — 6 cm szerokie (zatem nie rowki) w odległości wzajemnej 8—10 cm, co wykonujemy przy pomocy znacznika.

Omówmy po kolei samą czynność i zalety siewu w rządki, tem samem i rzekome zalety siewu rzutowego same przez się upadną, i tak:

Przedewszystkiem w rozsadniku chodzi o wyhodowanie zdrowych i silnych siewek. Pierwszemu warunkowi odpowie przedewszystkiem właściwe siedlisko, a jeżeli chodzi o sosnę pospolitą, to wybór miejsca paść musi nie przy ścianie drzewostanu sosnowego, zawsze zarażonego roztoczem (grzybkiem) opadziny względnie osutki (*Hysterium pinastri*), nie na gołoborzu, zajętem zwykle przez pędraka chrabąszcza majowego (*Melolontha vulgaris*), i nie w nizinie, mniej lub więcej mokrej, a to ze względu na fizyczny stan gleby. Drugiemu warunkowi odpowie gleba mniej więcej żyzniejsza od otoczenia, należycie przerobiona, i siew odpowiednio umiarkowany.

Obydwu zamierzeniom odpowiedzą następujące warunki:

Możliwie najlepszą glebę na zrębie oczyszczamy z pniaków i korzeni zarówno drzewnych jak roślinnych, przekopując ją w jesieni na jeden sztych głęboko, i pozostawiamy ją w ostrej skibie do wiosny. Na wiosnę równamy, przekopujemy ponownie i dzielimy rozsadnik

zależnie od obszaru na 2 lub więcej kwater, te zaś na poszczególne grzędy około 1 m szerokości. Zależnie od wilgotności gleby, zarówno dróżki między kwaterami, jak i brózdy między grzędami, wybieramy mniej lub więcej głęboko, z tem jednakże zastrzeżeniem, że dróżki czyli ścieżki między kwaterami będą głębsze, brózdy zaś między grządkami z reguły płytsze. Zabieg ten z jednej strony ułatwia przenikanie powietrza (tlenu) do gleby, z drugiej zaś strony pozwala na swobodę ruchów przy siewie i pielęgnacji rozsadnika, bez ugniatania nogami grządek, względnie gleby.

Po wyrównaniu grzęd grabiami, wyciskamy na nich rządki znacznikiem, który sporządza się następującym sposobem: Na prostokącie z desek (szczelnie do siebie przystających lub ażurowo ułożonych nabijamy w poprzek listwy gładkie lub lekko wyżłobione o grubości i szerokości zwykłej łaty gontowej lub dachówkowej (5 × 7 cm), oczywiście na płasko, to znaczy szerszym bokiem i w odstępach w świetle (łata od łaty) co 10 cm. Długość łat (listew) winna być nieco krótszą od szerokości grzędy, zatem w danym wypadku 96 — 97 cm. Tym sposobem otrzymamy coś na podobieństwo szerokiej a rzadkiej ręcznej maglownicy, której „zęby" nie będą zaokrąglone, lecz płaskie „do kantu" lub też lekko wyżłobione owalnym strugiem. Na odwrotnej stronie tak otrzymanego znacznika umieszczamy z obydwu boków po jednem „uchu" drewnianem z krzywej gałęzi, dla lepszego uchwytu, podnoszenia i przenoszenia znacznika.

Celem poczynienia rządków na grzędzie dwu robotników przykłada go kolejno na grzędzie rządkami w poprzek grzędy, a wchodząc nań, wygniata od razu szereg rządków o szerokości 7 cm w odstępach co 10 cm, którą to czynność powtarza się aż do końca grzędy. Czynność tę wykonuje się odręcznie po przekopaniu i wyrównaniu grzędy na obsuszonej powierzchni. Na glebach zwięzłych listwy winny być płaskie, na lekkich piasczystych wyżłobione, a to w tym celu aby obsypujące się zwykle brzegi wygniecionego rządka, który w danym wypadku będzie we środku wypukły, zapełniły obydwa brzeżne rowki, tworząc możliwie płaską „podeszwę" rządka (spodnią płaszczyznę).

W wygniecione tym sposobem rządki wysiewamy nasienie ręką, niskim rzutem i z takiem wyliczeniem, aby całe dno rządka równomiernie było pokryte w ilości 2 — 3 ziarnek na 1 cm kwadratowy, zależnie od dobroci nasienia.

Przykrycie nasienia odbywa się albo za pomocą przysypania przywiezioną do tego próchniczną, niezaskorupiającą się ziemią, albo też, o ile siejemy na glebie piasczystej, przez nagarnięcie palcami ziemi

z burt rządka i międzyrzędów, bacząc jednakże, aby pokrycie to nie przenosiło trzykrotnej grubości ziarna.

Zalety takiego siewu są następujące:

1. Znacznikiem wykonujemy rządki znacznie prędzej, aniżeli każdym innym sposobem, znaczymy bowiem od razu 8 — 10 rządków jednem położeniem znacznika.

2. Znacznikiem ugniatamy glebę w rządkach, podnosząc jej włoskowatość, a tem samem i dopływ wilgoci z warstw dolnych tylko na powierzchni właściwego siewu, podczas gdy międzyrzędy pozostają spulchnione, a tem samem nie tracą tak szybko wody gruntowej przez parowanie.

3. Częściowe to ugniecenie grzędy tylko w rządkach przyspiesza wschodzenie nasienia, skutkiem większego dopływu wilgoci od spodu.

4. Rzędowy siew ułatwia równomierność nakrycia nasienia, czego nie osiąga się przy siewie pełnym rzutem, nakrywanym z reguły grabiami. Nasienie wschodzi zatem regularniej, niż przy siewie rzutowym, przy którym nasiona wgrabia się w glebę na równej głębokości.

5. Rzędowy siew, zwłaszcza przy rządkach, biegnących z południa na północ, udostępnia przystęp światła i wszelkie jego dobroczynne na glebę oddziaływanie.

6. Tenże rzędowy siew ułatwia pielęgnowanie rozsadnika przy pieleniu, motyczkowaniu międzyrzędów w razie zeskorupienia powierzchni, a wreszcie okrywania grządek celem ograniczenia parowania w czasie suszy, a także w razie koniecznego przerwania siewek, o ile z jakichkolwiek powodów siew ten okaże się za gęsty.

7. Rzędowy siew wykonany normalnie, tak samo w zasadniczem pojęciu będzie zbliżony do natury, jak i siew pełny, gdyż puste międzyrzędy zastąpią z większem powodzeniem „chmurkowatość“ siewu pełnego; i nakoniec

8. Rzędowy siew niewątpliwie ułatwia dobywanie siewiek z grzędy, albowiem łopata czy widły znajdują tu zawsze puste miejsce w regularnych odstępach o wymiarach normalnego tak zwanego „sztychu“, bez potrzeby oglądania się na przygodne zresztą wymiary chmurkowatych kęp siewek.

Wszystkie powyżej wymienione zalety rzędowego siewu w rozsadnikach są tak oczywiste, że olbrzymia większość leśników oddaje mu pierwszeństwo w praktyce. Wprawdzie tu i ówdzie spotyka się siewy rowkowe lub pełne, zwłaszcza te ostatnie przy nasionach lekkich, jak brzost, olsza, brzoza, nie znoszących zresztą pokrycia ziemią — jest to jednak wynikiem raczej strony techni-

cznej siewu i potrzeby wgniecenia nasion w grzędę przez uklepanie lub uwałowanie, aniżeli uznaniem zasadniczych korzyści.

Jeżeli wogóle mówi się, że siew „w rowki" z reguły jest za gęsty, to reguła taka właściwie nie istnieje, ponieważ każdy siew za gęsty będzie wadliwy, nie da bowiem możności wyhodowania silnych, zdrowych, dobrze rozwiniętych siewek na przyszłe przesadki. Sprawa ta w praktyce jest już dawno przesądzona i wartość siewu rzędowego normalnie wykonanego, zatem z reguły obrzedniego (lecz nie za rzadkiego!) nie da się zaprzeczyć.

Kolega Bielański ma jednak słuszność, gdy twierdzi, że siewy w rowki są za gęstę. Tak, są one często wykonywane za gęsto. Jest to wada dość rozpowszechniona, którą wyplenić należy. Taka wyhodowana w rozsadniku szczotka sosnowa czy świerkowa kwalifikuje się bardziej do wyrzucenia za płot, jak na materjał do wysadzenia na zrębie, albowiem słabo rozwinięty korzeń i korona nie dają gwarancji pomyślnych wyników uprawy.

Pozatem gęste siewy zarówno w rozsadniku, jak na zrębie, poza bezcelowem marnowaniem nasienia, łatwiej podlegają inwazji zarodników osutki, tak często dziesiątkującej kosztowne dzisiaj uprawy sosnowe.

---

# Gdzie prawda?

Każdy leśnik, zakładający szkółki, ma już wyrobione zdanie o korzyściach tego lub innego sposobu czy to przerobienia gleby, czy też siewu lub nawożenia. Tem bardziej wybitni uczeni leśnicy powinni być jednakowego zdania o zaletach lub wadach różnych sposobów wykonywania takich elementarnych czynności.

Niestety, tak nie jest; zdania uczonych są niekiedy rażąco sprzeczne między sobą, czego dowodem są dwa następujące przykłady.

Porównajmy „Hodowlę lasu" prof. Sokołowskiego i dzieło prof. Hermana von Fürsta, pod tytułem: „Die Pflanzenzucht im Walde", poświęcone wyłącznie hodowli sadzonek.

Otóż prof. Sokołowski w swojem dziele w rozdziale o nawożeniu szkółek, na stron. 159, powiada najwyraźniej:

„Należy jednak usilnie wystrzegać się popiołu z węgli kamiennych, ponieważ ten działa zabójczo na roślinność.

Szczegółowo opisując nawożenie szkółek, prof. Fürst raz w § 22, poświęconym poprawieniu fizycznych własności gleby, na str. 35, pisze:

„Również popiół z węgla kamiennego podług naszego własnego doświadczenia jest dobrym środkiem dla spulchnienia spoistej gleby, — a drugi raz w § 24, na str. 45, również powiada:

„Popiołu z węgla kamiennego także używa się jako nawozu, chociaż jego działanie jako nawozu jest małe, zależne od spalonego wraz z węglem drzewa. Na ciężkie gleby jest to dobry środek spulchniający; należy tylko przed użyciem oczyścić go przez przesianie od grubszych domieszek“.

Dr. Ryszard Biehler w swej „Hodowli lasu“ na stronicy 198 dobitnie powiada: „Natomiast popiołu z węgla kamiennego pod żadnym pozorem używać nie wolno, gdyż wpływa on zabójczo na roślinność“.

Przytoczę jeszcze jeden przykład sprzeczności zdań również z dziedziny hodowli lasu.

Mam znów na myśli tegoż prof. Fürsta „Die Pflanzenzucht im Walde“ i 4-e wydanie „Der Forstschutz“ prof. Becka.

Prof. Fürst w § 119, poświęconym uprawie sosny w szkółkach, na stronicy 364 twierdzi o osutce (Hysterium pinastri):

„Godne jest uwagi to, że grzybek ten, występujący jako roztocz na corocznie obumierających szpilkach starych sosen, nie okazuje w tym wypadku żadnych zaraźliwych własności; więc sosnowe gałęzie mogą być używane do pokrywania i osłaniania grządek sosnowych.

Innego zdania jest prof. Beck, który w II tomie „Ochrony lasu“, na stronicy 200 powiada:

„Dla tegoż celu (t. j. dla uniknięcia zarażenia siewek sosnowych osutką) należy unikać okrywania grządek siewnych chróstem sosnowym ze starszych drzewostanów“.

Czy może polski leśnik błądzić po omacku w kole tych sprzeczności, tyczących się elementarnych zasad nawożenia szkółek i pielęgnowania w nich siewek gatunku, panującego w naszych lasach?

Może który z leśników, bogatszych w wiedzę i doświadczenie, zechciałby na łamach naszego pisma wyżej podane sprzeczności wyświetlić z teoretycznego i praktycznego punktu widzenia.

Leśnictwo Ponikła
Nadleśnictwo Białostockie.

*F. Oziemkowicz.*

# Wykaz cen drewna i przetworów drzewnych

## zebrany przez Departament Leśnictwa.

## Lipiec — Listopad 1923 r.

Gdzie nie podana nazwa pieniądza — ceny w tysiącach marek polskich.

---

### 1) Ceny w Okręgach Wileńskim, Białowieskim i Łuckim loco wagon stacji załadowania.

| | | Lipiec — Sierpień | Wrzesień — Październik | od 1 do 15/XI |
|---|---|---|---|---|
| Bloki sosnowe eksport. 20 — 25 cm . . . . | za 1 m$^3$ | 16—15 szyl. | 15 szyl. 3.800 | 5.000— 6.000 |
| Bloki sosnowe eksport. 25 — 30 cm . . . . | „ | 19—18 szyl. | 18 szyl. 8.000 | 9.000— 9.500 |
| Bloki sosnowe eksport. po nad 30 cm . . . | „ | 22.5—20 szyl. | 20 szyl. | — |
| Drewno kopalniane . . | „ | 180—400 | 450— 3.000 | 3.600— 3.800 |
| „ papiernicze . . | za 1 mp. | 2 dolary | 550— 3.200 | 3.600— 3.800 |
| Bloczki osikowe zapałk. | za 1 m$^3$ | 30—25 szyl. | 24 szyl. | 7.500— 10.000 |
| Słupy telegraf. sosnowe . | „ | 330— 500 | 600— | 6.000— 6.500 |
| „ „ dębowe . | „ | 420— 700 | 1.000— | 7.000 |
| Kloce olszowe . . . . | „ | 400— 800 | 950— 4.000 | 5.000— 5.500 |
| „ brzozowe . . . . | „ | 300— 500 | 650— 2.500 | 4.000— 4.200 |
| „ grabowe . . . . | „ | 480— 850 | 950— 4.000 | 6.800— 7.000 |
| „ jesionowe . . . . | „ | 1.150 | 1.450— 5.500 | 8.000— 9.000 |
| „ brzostowe i wiązowe. | „ | 1.100 | 1.300— 5.000 | 7.000— 7.500 |
| „ dębowe zwykłe . . | „ | 550— 800 | 1.200— 5.000 | 5.500 |
| „ „ stolarskie . | „ | 850— 1.150 | 1.800— 8.000 | 9.000— 10.000 |
| „ „ eksportowe. | „ | 1.000— 1.700 | 2.500—10.500 | 14.000— 15.000 |
| „ „ fornirowe . | „ | 1.400— 3.000 | 3.800—16.000 | 21.000— 23.000 |
| Podkłady olszowe . . . | za 1 szt. | 3½ szyl. | 180—3¼ szyl. | 950— 1.000 |
| „ dębowe . . . | „ | 170 | 220— | — |
| Slipry sosnowe . . . . | „ | 6½ szyl—245 | 6½ szyl | 2.000— 2.100 |
| Bloki dębowe na podkłady belgijskie . . . | „ | 320 | 350— 1.450 | — |
| Bale sosnowe obrzynane angielskie . . . . | za 1 m$^3$ | 1.200 | 3.250—16.000 | 19.000— 19.500 |
| Bale świerkowe eksport. | „ | 1.000 | 2.700—12.500 | 16.000— 17.000 |
| Deski sosnowe nieobrzynane stolarskie . . | „ | 680 | 1.850— 9.000 | 11.000— 12.000 |
| Deski sosnowe obrzynane ciesielskie . . . . | „ | 500 | 1.350— 6.500 | 7.500— 8.500 |
| Deski dębowe stolarskie. | „ | 1.500— 4.000 | 6.000—21.000 | 30.000— 31.000 |
| Deski dębowe w średnim gatunku . . . . . | „ | 2.000 | 3.000—11.500 | 12.000 |
| Plansony dębowe . . . | „ | — | — | — |
| Klepka dęb. niemeńska . | za 1 kopę | 6.500—17.500 | 20.000 — 80.000 | 112.000—115.000 |
| Klepka dębowa bednarska „Bindry" . . . | za 1 skład | 600— 1.650 | 2.000— 8.000 | 11.000— 11.500 |
| Drewno opałowe . . . | za 10.000 kg. | 5.000 | 6.000—21.000 | 30.000— 32.000 |

## 2) Warszawa loco wagon stacji załadowania.

| | | Lipiec — Sierpień | Wrzesień | od 15-go do 22-go listopada |
|---|---|---|---|---|
| Bloki sosnowe od 26 cm. | za 1 $m^3$ | 560— 1.250 | 1.500 | 10.000 |
| Dłużyce „ „ 16 „ | „ | 350— 850 | 1.000 | 7.500 |
| Bloki i dłużyce świerkowe I kl. . . . . . | „ | 500— 1.100 | 1.300 | — |
| Bloki i dłużyce świerkowe II kl. . . . . . | „ | 350— 8.000 | — | — |
| Drewno kopalniane . . | „ | 190— 400 | 500 | 16—17 szyl. |
| „ papiernicze . . | za 1 mp | 210— 450 | 600 | 4.000 |
| Bloki osikowe zapałkowe. | za 1 $m^3$ | 780 | — | 15 szyl. |
| Słupy telegraf. sosnowe . | „ | 340— 500 | 700 | 8.000 |
| „ „ dębowe . | „ | 430— 600 | 900 | 11.000 |
| Kloce olszowe . . . . | „ | 420— 800 | 1.200 | 8.000 |
| „ brzozowe . . . . | „ | 320— 650 | 700 | 5.500 |
| „ bukowe. . . . . | „ | 400 | — | — |
| „ grabowe . . . . | „ | 500— 1.000 | 1.000 | 8.500 |
| „ brzost. i wiązowe . | „ | 560— 1.200 | 1.250 | 11.000 |
| „ klonowe . . . . | „ | 580— 1.250 | 1.300 | 9.500 |
| „ jesionowe . . . . | „ | 660— 1 300 | 1.400 | 13.000 |
| „ dębowe fornirowe . | „ | 1.500— 3.300 | 3.800 | 29.000 |
| Kloce dębowe odziomkowe stolarskie . . . | „ | 900— 2.000 | 2.600 | 14.000 |
| Kloce dębowe w gatunku średnim . . . . . | „ | 600— 950 | 1.800 | 9.000 |
| Slipry sosnowe . . . . | za 1 szt. | 130 | 340 | 7 szyl. |
| Podkłady sosnowe . . . | „ | 70— 160 | 180 | 1.300 |
| „ dębowe . . . | „ | 78— 185 | 220 | 1.500 |
| Bloki dębowe na podkłady belgijskie . . . | „ | 135— 340 | 380 | 2.700 |
| Bale sosnowe angielskie obrzynane . . . . | za 1 $m^3$ | 1.300— 2.950 | 3.100 | 23.500 |
| Bale świerkowe angielskie obrzynane . . . . | „ | 1.000— 2.600 | 2.600 | 19.000 |
| Deski sosnowe odziemkowe stolarskie . . . | „ | 740— 1.500 | 1.800 | 14.000 |
| Deski sosnowe ciesielskie | „ | 520— 850 | 1.300 | 10.000 |
| Deski dębowe stolarskie eksportowe . . . . | „ | 1.600— 4.400 | — | 38.000 |
| Deski dębowe w gatunku średnim . . . . . | „ | 690— 1.300 | — | 16.000 |
| Klepka dębowa niemeńska | za 1 kopę | 7 300—18.500 | 20.000 | — |
| Klepka dębowa bednarska „Bindry" . . . | za 1 skład | 600— 1.800 | 2.000 | — |
| Szczapy opał. mieszane . | za 10.000 kg. | 4.500 | 6.000 | — |

## 3) Bydgoszcz. 9/XI.1923 r.

Franco wagon stacji załadowania.

| | | |
|---|---|---|
| Kloce sosnowe . . . . . . . . . . | za 1 $m^3$ | 9.000.000 mk. |
| „ dębowe . . . . . . . . . . | „ | 12.500.000 „ |
| Deski sosnowe stolarskie . . . . . | „ | 20.000.000 „ |
| Kantówka i deski wierzchołkowe . . | „ | 17.000.000 „ |
| Dębowy materjał tarty stolarski . . | „ | 38.000.000—40.000.000 mk. |
| „ „ „ budowlany . | „ | 34.000.000—36.000.000 „ |

## 4) Zarząd Okręgowy Lasów Państwowych w Warszawie.

Sprzedaż z wolnej ręki dla zaspokojenia potrzeb ludności miejscowej.

**Nadleśnictwo Siewierz**, 8/XI. Odl. od st. kol. 6—20 km.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Sosna do 20 cm śr. . . . . | za 1 $m^3$ | 5.000.000 mk. | |
| „ od 21 do 30 cm śr. . . | „ | 6.000.000 „ | |
| „ „ 31 „ 40 „ . . | „ | 7.400.000 „ | |
| „ ponad 40 „ . . | „ | 8 500.000 „ | |
| Szczapy opałowe sosnowe . . | za 1 mp | 1.440.000 „ | |
| Okrąglaki „ „ . . | „ | 1.280.000 „ | |
| Karpina „ „ . . | „ | 500 000 „ | |
| Szczapy opałowe osikowe . . | „ | 1.040.000 „ | |
| Okrąglaki „ „ . . | „ | 880.000 „ | |

**Nadleśnictwo Gidle**, 8/XI.23 r. Odl. od st. kol. 18 km.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Szczapy opałowe sosnowe . . | za 1 mp | 830.000 mk. | |
| Okrąglaki „ „ . . | „ | 720.000 „ | |
| Gałęzie „ „ . . | „ | 430.000 „ | |
| Karpina „ „ . . | „ | 190.000 „ | |

**Nadleśnictwo Włocławek**, 9/XI 23 r. Odl. od st. kol. 3 km.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Sosna do 20 cm śr. . . . . | za 1 $m^3$ | 4.800.000 mk. | |
| „ 21—30 „ . . . . | „ | 5.400 000 „ | |
| „ 31—40 „ . . . . | „ | 6.000 000 „ | |
| „ ponad 40 „ . . . . | „ | 6.500 000 „ | |
| Szczapy opałowe sosnowe . . | za 1 mp | 1.000.000 „ | |
| Okrąglaki „ „ . . | „ | 900.000 „ | |

**Nadleśnictwo Brzeziny**, 15 i 16/XI 23 r. Odl. od st. kol. 2—10 km.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Sosna, świerk, jodła do 20 cm | za 1 $m^3$ | 5.500.000 mk. | |
| „ „ „ od 21—30 „ | „ | 6.000.000 „ | |
| „ „ „ „ 31—40 „ | „ | 6.600.000 „ | |
| „ „ „ „ 41—50 „ | „ | 7.000.000 „ | |
| Szczapy opałowe dębowe . . . | za 1 mp | 3 000 000 „ | |
| „ „ brzoz. i grabowe | „ | 2.500.000 „ | |
| „ „ sosnowe i świerk. | „ | 1.800.000 „ | |
| „ „ osikowe . . . | „ | 1.500.000 „ | |

## 5) Dyrekcja Lasów Państwowych w Poznaniu.

**Nadleśnictwo Czeszewo**, licytacja 6/XI.23 r. dla potrzeb ludności z wykluczeniem handlarzy.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Szczapy opałowe dębowe . . | za 1 mp | 2.500.000 mk. | |
| „ „ grabowe . . | „ | 2.204.345 „ | |
| „ „ brzozowe . . | „ | 2.450.000 „ | |
| „ „ olszowe . . | „ | 2.138.983 „ | |
| „ „ osikowe . . | „ | 1.500.000 „ | |
| „ „ sosnowe . . | „ | 2.223.529 „ | |
| Wałki „ grabowe . . | „ | 2.300.000 „ | |
| „ „ brzozowe . . | „ | 2.128 571 „ | |
| „ „ olszowe . . | „ | 1.700.000 „ | |
| „ „ sosnowe . . | „ | 1.152.941 „ | |
| Pieńki „ dębowe . . | „ | 1.475.862 „ | |
| „ „ sosnowe . . | „ | 1.152.941 „ | |

**Nadleśnictwo Oborniki,** licytacja 12/XI.23 r. dla potrzeb lokalnych.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Szczapy opałowe brzozowe . . | za 1 mp | 2 631.250 mk. | |
| „ „ sosnowe . . | „ | 2.804.611 „ | |
| Pieńki „ „ . . | „ | 1.302.590 „ | |

## 6) Dyrekcja Lasów Państwowych w Toruniu.

**Nadleśnictwo Lipowa,** licytacja 10/XI.23 r.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Szczapy opałowe dębowe . . | za 1 mp | 3.700.000 mk. | |
| „ „ brzozowe . . | „ | 4.000.000 „ | |
| „ „ olszowe . . | „ | 3.280.000 „ | |
| „ „ sosnowe . . | „ | 3.370.514 „ | |
| Wałki „ „ . . | „ | 1.945.455 „ | |

**Nadleśnictwo Lidzbark,** submisja 7/XI.23 r.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Dąb I/V kl. . . . . . . . . | za 1 m³ | 10.500.000 mk. | |

**Nadleśnictwo Ruda,** licytacja lokalna 15/XI.23 r.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Sosna II kl. . . . . . . . . | za 1 m³ | 2.370.212 mk. | |
| „ III „ . . . . . . . . | „ | 2.411.874—2.424.242 „ | |
| „ IV „ . . . . . . . . | „ | 1.851.369—2.600.000 „ | |
| Szczapy opałowe sosnowe . . | za 1 mp | 1.308.264 „ | |
| „ „ grabowe . . | „ | 1.400.000 „ | |

**Nadleśnictwo Lipusz,** licytacja dla handlarzy 15/XI.23 r.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Szczapy opałowe sosnowe . . | za 1 mp | 2.471.951 mk. | |
| Wałki „ „ . . | „ | 2.380.070 „ | |

**Nadleśnictwo Chylonja,** licytacja lokalna 14/XI.23 r.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Szczapy opałowe dębowe . . | za 1 mp | 1.256.364 mk. | |
| „ „ bukowe . . | „ | 1.700.000 „ | |
| „ „ brzozowe . . | „ | 1.194.595 „ | |
| „ „ sosnowe . . | „ | 1.382.759 „ | |
| „ „ osikowe . . | „ | 500.000 „ | |

**Nadleśnictwo Gniewowo,** licytacja 16/XI.23 r. z wykluczeniem handlarzy.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Sosna I kl. . . . . . . . . | za 1 m³ | 14.446.704 mk | |
| „ II „ . . . . . . . . | „ | 12.857.640 „ | |
| „ III „ . . . . . . . . | „ | 7.931.531 „ | |
| „ IV „ . . . . . . . . | „ | 2.600.000 „ | |
| Szczapy opałowe sosnowe . . | za 1 mp. | 1.105.490 „ | |
| „ „ dębowe . . | „ | 1.900.000 „ | |

### 7) Dyrekcja Lasów Państwowych w Bydgoszczy.

**Nadleśnictwo Grabówno,** licytacja 15/XI.23 r. z wykluczeniem handlarzy.

| | | |
|---|---|---|
| Sosna I kl. . . . . . . . . | za 1 m³ | 7.170.659 mk. |
| „ II „ . . . . . . . . | „ | 7.395.467 „ |
| „ III „ . . . . . . . . | „ | 4.881.607 „ |
| „ IV „ . . . . . . . . | „ | 4.216.388 „ |
| Dąb V „ . . . . . . . . | „ | 5.438.600 „ |
| Szczapy opałowe sosnowe . . | za 1 mp | 2.500.000 „ |
| Wałki „ „ . . | „ | 2.600.000 „ |
| Pieńki „ „ . . | „ | 1.333.333 „ |

### Berlin 12/XI 1923 r.

Ceny w markach złotych loco las, osiągnięte na przetargach w niemieckich lasach państwowych.

| | | |
|---|---|---|
| Dłużyce sosnowe I kl. . . . . | za 1 m³ | 32.50 mk. zł. |
| „ „ II „ . . . . | „ | 30 „ „ |
| „ „ III „ . . . . | „ | 27.50 „ „ |
| „ „ IV „ . . . . | „ | 25.50 „ „ |
| „ „ V „ . . . . | „ | 22.75 „ „ |
| 2 „ VI „ . . . . | „ | 19.25 „ „ |

**Drewno z Polski, loco granica niemiecka.**

| | | |
|---|---|---|
| Deski sosnowe odziemkowe niesortowane . . . . . . . | za 1 m³ | 4 Ł. 10 szyl. — 5 Ł. |
| Belki i bale sosnowe . . . . | „ | 4 Ł. 5 szyl. |
| Szalówka sosnowa . . . . . | „ | 1 Ł 15 szyl. |

---

# Z wycieczki do lasów Żywieckich.

W roku bieżącym obrał Wydział rolniczo-leśny Uniwersytetu Poznańskiego za cel swej dorocznej wycieczki dobra Żywieckie.

Dzięki nadzwyczajnej uprzejmości i gościnności gospodarzy byliśmy w stanie w ciągu 3 dni (od 19 do 22 maja) nietylko obejrzeć cały szereg zakładów leśnych, rolnych i przemysłowych, lecz także odnieść poważną korzyść naukowo-praktyczną, przez poznanie nawskroś fachowej i w każdym punkcie racjonalnej gospodarki leśnej. Ze względu na zaciekawienie, jakie budzą przyszłe losy dóbr Żywieckich, znajdujących się — jak wiadomo — od chwili odrodzenia Państwa pod zarządem przymusowym, a stanowiących własność

b. Arcyksięcia Karola Stefana Habsburga, pragnę pokrótce przedstawić stan tych dóbr na podstawie własnej obserwacji i materjałów, otrzymanych w Dyrekcji.

Ogólny stan posiadłości, według stanu z początku roku 1923, wynosi:

| | | |
|---|---|---|
| Gospodarstwo leśne i centrala . . . | 48543·5399 | ha |
| Gospodarstwo rolne . . . . . . . | 4002·7809 | „ |
| Przedsiębiorstwa przemysłowe . . . | 54·0042 | „ |
| Razem . . . | 52600·3250 | ha |

Lasy, zajmujące wielki obszar 48543 ha i tworzące tem samem główną gałąź gospodarstwa, podzielone są na 15 zarządówa leśnych. Każdy zarząd stanowi samodzielną jednostkę gospodarczo - administracyjną, podlegającą bezpośrednio Dyrekcji dóbr.

Wielkość poszczególnych Zarządów wynosi:

| | | | |
|---|---|---|---|
| Zarząd lasów | Bestwina. . . . . . | 851·33 | ha |
| | Porąbka . . . . . . | 4449·94 | „ |
| | Międzybrodzie. . . . | 3568·16 | „ |
| | Lipowa . . . . . . | 3306·24 | „ |
| | Kamesznica. . . . . | 2799·14 | „ |
| | Sól. . . . . . . . | 2092·95 | „ |
| | Rycerka . . . . . . | 4112·30 | „ |
| | Ujsoły . . . . . . | 4314·20 | „ |
| | Złatna. . . . . . . | 3118·41 | „ |
| | Węgierska Górka . . | 3282·02 | „ |
| | Sopotnia. . . . . . | 3120·22 | „ |
| | Jeleśnia . . . . . . | 2885·64 | „ |
| | Zawoja . . . . . . | 4659·87 | „ |
| | Maków . . . . . . | 3469·47 | „ |
| | Bystra . . . . . . | 2377·54 | „ |
| Skład główny w Żywcu | . . . . . . | 104·27 | „ |
| Centrala . . . . . . . | . . . . . . | 31·83 | „ |
| | Razem . . . | 48543·53 | ha |

Z przedsiębiorstw przemysłowych należy wymienić: wielki, współcześnie urządzony browar i fabrykę produktów suchej destylacji drewna.

Zajmują one następującą przestrzeń:

| | | |
|---|---|---|
| Browar w Pawlusiu . . . . . . . . . . . . . . . | 29·55 | ha |
| Fabryka suchej destylacji drewna w Węgierskiej Górce . | 24·45 | „ |
| Razem . . . . | 54·00 | ha |

Pod względem rozmieszczenia politycznego (według powiatów) — leży:

| | | |
|---|---|---|
| W powiecie bielskim . . . . . | 1·6413 | ha |
| „ „ bialskim . . . . . | 6609·6314 | „ |
| „ „ żywieckim . . . . | 31723·7528 | „ |
| „ „ myślenickim. . . . | 8749·4647 | „ |
| „ „ wadowickim. . . . | 4041·8460 | „ |
| „ „ oświęcimskim . . . | 1473·9888 | |
| Razem . . . | 52600·3250 | ha |

Całość dóbr tworzy dwa kompleksy, nie łączące się ze sobą: północny mniejszy, leżący w powiatach: bielskim, bialskim i oświęcimskim — południowy, większy, w powiatach: żywieckim, wadowickim i myślenickim.

Północna część dóbr zajmuje równinę i teren pagórkowaty południowa — teren wybitnie górzysty. Ogólnie rzecz biorąc, dobra Żywieckie zaliczyć należy do dóbr górskich, gdyż tylko 10% obszaru leży na równinie.

Teren wznosi się od północy ku południowi od 240 m n. p. morza (Jawiszowice) do 1725 m n. p. m. (Babia góra, Zawoja). — Żywiec sam leży w średniej wysokości 346 m nad poziomem morza.

Pojedyncze szczyty górskie w obrębie dóbr Żywieckich dochodzą do wysokości:

| | | |
|---|---|---|
| Babia góra . . . | 1725 | m |
| Pilsko . . . . | 1557 | „ |
| Romanka . . . | 1366 | „ |
| Skrzyczyny . . | 1250 | „ |
| Rącza . . . . | 1236 | „ |
| Baraniagóra . . | 1214 | „ |

Według geologicznych badań H o h e n e g g e r a, północną część dóbr tworzą warstwy neogenu. Obszary zarządów leśnych Porąbki, Międzybrodzia, Lipowej i północnej części Kamesznicy tworzą osady z epoki okresu albien (piaskowiec godulski). Południową część dóbr tworzą pokłady eocenu.

Wapień występuje miejscami w okolicy Białej, Żywca i Radziechowa; towarzyszy mu dolny i górny łupek cieszyński.

Klimat w dolinach jest naogół umiarkowany, natomiast w górnych wylotach dolin — ostry. Podobnie też opady atmosferyczne są znaczniejsze w wyższych górskich rejonach (tworzących wyłącznie tereny leśne), aniżeli w dolinach.

Drzewostany dóbr Żywieckich tworzą głównie: świerk, jodła i buk. Z gatunków tych świerk tworzy czyste drzewostany,

albo też z domieszką jodły, względnie jodły i buka. Drzewostany starsze, ponad 100 lat, tworzą głównie jodła i buk z małą domieszką świerka, zaś młodsze są przeważnie albo czysto świerkowe, lub też z małą domieszką jodły (7 — 20%) i buka (2%). Nadto na odpowiednich siedliskach spotyka się drzewostany z domieszką modrzewia (*Larix europaea* i trochę *L. polonica*). W rewirze Bestwina przeważa sosna zwyczajna, tworząc drzewostany czyste, lub z domieszką świerka, dęba szypułkowego i jodły.

Prócz powyższych gatunków, poczyniono próby wprowadzenia sosny wejmutki, daglezji szarej i zielonej oraz limby. Próby te datują się dopiero od roku 1880 i choć naogół udają się dobrze, lecz dziś trudno jeszcze wyrokować, czy gatunki te, tak co do gleby i klimatu, jako też i wartości drewna, zadość uczynią omawianym wymaganiom i zdobędą sobie w tutejszych górach prawo obywatelstwa.

Co do gospodarki, to stosuje się dwa rodzaje: w miejscach wyższych i dostępnych wysokopienną o zrębach czystych i sztucznem odnowieniu, w leżących ponad 1200 m i w strefach ochronnych— przerębową. Drzewostany, nadające się do odnowienia naturalnego, przeważnie jodłowe i bukowe lub mieszane z tychże gatunków, odnawia się zrębami obsiewnemi.

Etat rębny na rok 1923 wynosi 446·12 ha, o masie 196,305 m³ drewna, z czego przypada na

| | | |
|---|---|---|
| drewno twarde (buk) . | 35922 | m³ |
| „ miękkie . . . | 160384 | m³ |
| Razem . . | 196306 | m³ |

Z użytkowania międzyrębnego przewidziany jest dochód w 1923 r.

| | | |
|---|---|---|
| drewno twarde (buk) . . | 2573 | m² |
| „ miękkie. . . . | 59835 | m³ |
| Razem . . | 62408 | m³ |

Ze względu na górzysty teren, jaki zajmują lasy dóbr Żywieckich, przeprowadza się przeważnie ścinkę letnią, zimową stosuje się tylko w lasach nizinnych.

Drewno użytkowe, budulcowe i kopalniane wyrabia się w całych dłużycach. Drewno opałowe miękkie wyrabia się w długościach 1 m, twarde 80 cm.

Drewno użytkowe ściąga się w jesieni na składy do dróg wywozowych, skąd już w zimie odwozi się na saniach do tartaków i na dworce kolejowe. Zrywka drewna opałowego możliwa jest tylko w zimie po śniegu, ku potokom spławnym i ku drogom.

Spław dziki drewna opałowego (twardego i miękkiego) odbywa się obecnie tylko jeszcze w zarządach w Węgierskiej Górce, Złatnej, Ujsołach i Rycerce. Z magazynów spławowych odwozi się drewno drogą kołową do załadowczych stacyj kolejowych.

Drewno opałowe twarde przerabia się w fabryce produktów suchej destylacji drewna, miękkie zaś służy celom opałowym. W małym zakresie, celem dostarczenia węgla drzewnego do potrzeb browaru i własnych, stosuje się czasem po zarządach wypalanie węgla w mielerzach stojących.

Zalesienie w zrębach czystych przeprowadza się zasadniczo wiosną, ze szczególnem uwzględnieniem podrostu i nalotu. Sadzi się w więźbie kwadratowej 1,5 × 1,50 do 2 × 2 m. Stosunek mieszaniny zależy od siedliska i wynosi średnio 70% świerka i 30% jodły. Buka wprowadza się tylko z podrostu na zrębach czystych i samosiewem w zrębach obsiewnych. Jodła, jak wszędzie, tak i tu—również udaje się lepiej z naturalnego obsiewu, niż z upraw sadzonkowych.

Sadzonki hoduje się w rozsadnikach czasowych, urządzanych na zrębach, i wysadza się je jako sadzonki nieszkółkowane, dwu lub trzyletnie. Inne gatunki drzew hoduje się w szkółkach stałych. Przy starannem wykonaniu upraw i sprzyjających warunkach atmosferycznych, procent obumierających sadzonek jest minimalny i waha się od 0·4 do 2%. Pielęgnowanie drzewostanów rozpoczyna się od wczesnej młodości przez plewienie głuszących chwastów oraz trzebieże, które przeprowadza się w drzewostanach 30 — 60-letnich.

Lasy dóbr Żywieckich urządzone są według systemu połączonego, ze szczególnem uwzględnieniem przydziału równych powierzchni, celem osiągnięcia prawidłowego układu klas wieku i możliwie stałego dochodu masy drzewnej. Podział przestrzenny uskuteczniony jest linjami gospodarczemi i oddziałowemi. Linje gospodarcze dostosowane są do terenu z możliwem wykorzystaniem i uwzględnieniem istniejących dróg i potoków, względnie są tak założone, aby mogły służyć za drogi wywozowe. Szerokość linji gospodarczej (leśnej) wynosi 8 m, oddziałowej 4 m. Jako normę szerokości odstępu zrębowego przyjęto 800 m. Wielkość oddziałów wynosi 15 — 35 ha; dwa, najwyżej cztery oddziały tworzą ostęp zrębowy.

Z obrębu oddanego gospodarstwu leśnemu przypada na:

| | |
|---|---|
| glebę produkującą drewno . . . . | 46984 ha |
| grunty budowlane . . . . . . . . | 17 „ |
| linje podziału przestrzennego . . . | 266 „ |
| grunty rolne (deputaty służbowe) . | 928 „ |
| drogi — potoki . . . . . . . . . | 270 „ |
| Razem . . . | 48465 ha |

Kolej zrębowa wynosi dla lasów nizinnych 75 i 80, dla górskich 100 lat, zaś dla lasów, położonych powyżej 1200 m n. p. m. i zagospodarowanych przerębowo, co najmniej 120 lat.

Szczegółowo wynosi wielkość powierzchni odnawianej

| | | |
|---|---|---|
| koleją zrębową 75-letnią | . . | 853 ha |
| „ „ 80 „ | . . | 8385 „ |
| „ „ 100 „ | . . | 37179 „ |
| „ „ 120 „ | . . | 298 „ |
| powierzchnia nieużyteczna na Babiej górze | . . . . . . . | 269 „ |
| Razem | . . | 46983 ha |

Ogromne sumy pochłania budowa nowych i utrzymanie starych dróg leśnych, których sieć jest bardzo silnie rozwinięta.

Najgroźniejszym nieprzyjacielem lasów Żywieckich są śniegi. Szkody, przez nie wyrządzane, są dwojakiej natury: przez okiść i napór śniegu. Od okiści cierpią w pierwszym rzędzie drzewostany świerkowe i to szczególnie na stokach południowych i południowo-wschodnich w wysokości od 500 do 700 m n. p. m. w wieku od 40 do 70 lat. Na wysokościach powyżej 1000 m n. p. m. doznaje świerk znacznych szkód od naporu masy śniegu, który leży w tamtejszych górach przez 5 — 6 miesięcy.

Szkody, wyrządzane przez owady i grzyby, są minimalne dzięki planowej i racjonalnej gospodarce leśnej i dzięki niestrudzonej pracy ochronnej. W uprawach pojawia się miejscami szeliniak sosnowiec, jednakowoż sposób odnawiania drzewostanów — wypalanie zrębów i zakładanie małych ostępów zrębowych — niszczy go w zarodku. Korniki wszelkiego rodzaju należą do rzadkości również dzięki niestrudzonej pracy ochronnej — zakładaniu drzew pułapkowych, wypalaniu zrębów, paleniu kory etc. Grozi jednak lasom pewnych rewirów, np. Zawoji — inwazja korników z sąsiednich lasów orawskich, bardzo zaniedbanych, będących pod zarządem państwowym.

W drzewostanach sosnowych rewiru Bestwina występuje od kilku lat *Lyda stellata* — trąd gwiaździsty, wyrządzając miejscami dość znaczne szkody. Na dębach pojawiła się w tym roku *Tortrix viridana* — zwójka zieloneczka. Z grzybów najczęściej występują: *Agaricus melleus* — bedłka opieńka i *Melampsorella caryophyllacearum* (*Aecidium elatinum*), a z hub *Polyporus fomentarius i P. igniarius.*

Wszystkie lasy dóbr Żywieckich obciążone są serwitutem zbiórki drewna opałowego (odpadków i gałęzi). Gorszemi jednak od serwitutów są enklawy włościańskie. Enklawy te o ile służą tylko

do zbioru siana lub do uprawy rolnej, nie są uciążliwe dla gospodarki leśnej, niebezpieczne natomiast są małe hale, na których latem wypasa się bydło i owce. Z hal wypędzane są one przez pasterzy na paszę do lasów, gdzie wyrządzają szalone szkody w uprawach.

To też od dziesiątków lat było staraniem Dyrekcji uzyskanie wymiany lub wykupu enklaw, celem oddania ich pod uprawę leśną i zaokrąglenia całości.

Robotnicy leśni są to przeważnie małorolni mieszkańcy gór, których jedynym praw e zarobkiem jest praca w lesie.

Drewno użytkowe budulcowe przerabia się częściowo na własnych tartakach, których zarząd dóbr Żywieckich posiada 8, z tego 3 parowe, a 5 wodnych, o łącznej ilości traków 21, — resztę zaś sprzedaje się przy drogach wywozowych głównie franco wagon okolicznym właścicielom tartaków. Pewną część budulcu sprzedaje się ludności miejscowej dla celów budowlanych. Drewno kopalniane ma zbyt do kopalń zagłębia krakowskiego i śląskiego. Papierówkę sprzedaje się wyłącznie krajowym fabrykom celulozy.

Tak się przedstawia w ogólnym zarysie stan lasów Żywieckich, stanow'ących piękny kompleks na pograniczu zachodniem z Czechosłowacją. Wojna mało im się dała we znaki, chyba w postaci zwiększonych wyrębów. Jest więc nadzieja, że utrzymają one i nadal to wysokie stanowisko, jakie dotychczas w gospodarce leśnej w Polsce zajmowały.

Kończąc powyższy opis, poczuwam się do obowiązku złożenia w imieniu wszystkich uczestników wycieczki na tem miejscu Dyrekcji dóbr, a przedewszystkiem pp. Dyrektorowi Cyhanowi, radcy leśnictwa Mączyńskiemu, zarządcom: radcy Röwerowi, inż. Schubertowi, inż. Kleinpetrowi i inż. Lipińskiemu najserdeczniejszego podziękowania za okazaną nam gościnność i poniesione trudy, a niemniej Szanownemu gronu naszych przewodników, pp. Dziekanowi Gańkowskiemu, profesorom Rafalskiemu, Niklewskiemu, Terlikowskiemu, Pietruszczyńskiemu, Schrammowi i Chrząszczowi za okazaną nam pomoc w postaci wykładów i objaśnień.

*Poznań.* *Eugenjusz Gajewski*
absolwent leśnictwa.

---

# Ze spraw oświatowych.

## ROZPORZĄDZENIE

**Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dnia 15 września 1922 r. w przedmiocie organizacji szkół dla leśniczych.**

Na mocy art. 27 dekretu z dnia 3 stycznia 1918 r. (Dz. Pr. z 1918 r. Nr. 1 poz. 1) zarządzam, co następuje:

### ROZDZIAŁ I.

### Cele i zadania szkół dla leśniczych.

§ 1. Szkoły dla leśniczych mają na celu przygotowanie zawodowe kandydatów do służby leśnej pomocniczej i ochronnej.

### ROZDZIAŁ II.

### Władze szkolne.

§ 2. Szkoły dla leśniczych podlegają Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

§ 3. Bezpośredni nadzór nad szkołą oraz prowadzenie czynności finansowych i rachunkowych należy do Zarządu Okręgowego Lasów Państwowych, w obrębie którego szkoła ma swoją siedzibę[1]).

§ 4. Władze szkolne stanowią:
a) Kierownik szkoły
b) Rada Pedagogiczna.

§ 5. Kierownik i nauczyciele są urzędnikami państwowymi i mogą być mianowani tylko z pomiędzy osób, które ukończyły kurs nauk w jednym z wyższych zakładów naukowych, wymienionych w załączniku Nr. 4 do art. 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1920 r. (Dziennik Ustaw z r. 1920, Nr. 77 poz. 521) w brzmieniu, nadanem mu rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 lutego 1922 r. (Dz. U. R. P. № 22 poz. 183).

### A. Kierownik szkoły.

§ 6. Kierownik szkoły jest bezpośrednim zwierzchnikiem personelu szkolnego, przedstawicielem szkoły na zewnątrz i przewodniczącym Rady Pedagogicznej. Kierownikiem szkoły jest z reguły kierownik nadleśnictwa, w którem szkoła się znajduje.

§ 7. Do obowiązków kierownika szkoły należy w szczególności:
a) czuwanie nad biegiem i kierunkiem wykładów i wychowanie oraz troska o byt i rozwój szkoły;
b) nadzór nad sprawowaniem się uczniów i regularnem uczęszczaniem ich na wykłady i zajęcia praktyczne, nad spełnianiem obowiązków przez personel szkolny

---

[1]) Obecnie czynne są 3 szkoły: w Margoninie (woj. poznańskie). Zagórzu (woj. kieleckie) i Bolechowie (woj. stanisławowskie) [Przypisek Redakcji].

oraz ścisłem wykonywaniem wszelkich postanowień, dotyczących szkoły;

c) porozumiewanie się w sprawach pedagogicznych i wychowawczych z Ministerstwem Rolnictwa i Dóbr Państwowych i składanie w końcu roku sprawozdań o stanie działalności szkoły;

d) przedstawianie Ministerstwu uchwał Rady Pedagogicznej oraz wniosków co do zmian i ulepszeń w nauczaniu i gospodarce szkolnej;

e) układanie i przedstawianie Zarządowi Okręgowemu projektu budżetu szkoły oraz administrowanie funduszami szkoły w granicach zatwierdzonego budżetu;

f) załatwianie korespondencji szkolnej;

g) wykładanie w szkole jednego z przedmiotów naukowych;

h) podział w porozumiewaniu z Radą Pedagogiczną czynności pomiędzy nauczycielami;

i) zarządzanie majątkiem szkoły.

§ 8. W razie choroby lub nieobecności kierownika szkoły czynności jego spełnia zastępca z pośród nauczycieli, wyznaczony przez Naczelnika Z. O. L. P. na wniosek kierownika szkoły.

B. Nauczyciele.

§ 9. Obowiązki nauczycieli są następujące:

a) prowadzenie powierzonych im wykładów, ćwiczeń i zajęć praktycznych oraz praca nad wychowaniem uczniów;

b) tworzenie, względnie uzupełnianie w miarę możności zbiorów szkolnych i —

c) udział w posiedzeniach Rady Pedagogicznej.

C. Rada Pedagogiczna.

§ 10. Dla rozważania spraw, dotyczących naukowych i wychowawczych zadań szkoły powołana jest Rada Pedagogiczna.

§ 11. Radę Pedagogiczną stanowią: kierownik szkoły i nauczyciele, zarówno stali, jak i kontraktowi.

§ 12. Do zakresu działań Rady Pedagogicznej należy:

a) decydowanie w sprawach, dotyczących sposobu wprowadzenia w życie programu nauczania i wychowania;

b) podział zajęć, związanych z nauczaniem oraz zajęć wychowawczych;

c) omawianie spraw bieżących szkoły, wysłuchiwanie sprawozdań nauczycieli i nakładanie surowszych kar na uczniów stosownie do przepisów regulaminu.

d) omawianie postępów uczniów oraz prowadzenia się ich;

e) troska o potrzeby szkoły, omawianie tych potrzeb i ewentualnie składanie w tym względzie wniosków;

f) omawianie i składanie wniosków w sprawach programu i regulaminu szkoły.

§ 13. Uchwały Rady Pedagogicznej, dotyczące spraw, oznaczonych w punktach *a, b, c i d* § 12 kierownik szkoły ogłasza i wprowadza niezwłocznie w wykonanie. Uchwały zaś Rady co do

punktów *e* i *f* kierownik przedstawia w drodze służbowej wraz ze swojemi wnioskami do rozpatrzenia Ministerstwu Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

§ 14. Rada Pedagogiczna prowadzi szczegółowy dziennik swych posiedzeń.

§ 15. Posiedzenie Rady Pedagogicznej odbywają się co miesiąc. Prócz tego Rada odbywa posiedzenia tercjalne celem omówienia postępów uczniów. Przewodniczący Rady wyznacza termin posiedzeń zwyczajnych, a w razie potrzeby zwołuje posiedzenie nadzwyczajne, układa porządek dzienny i przewodniczy na niem.

§ 16. Orzeczenia Rady Pedagogicznej mogą być komunikowane rodzicom i opiekunom uczniów.

§ 17. Do ważności uchwał Rady potrzebna jest obecność przynajmniej dwóch trzecich jej członków, w tej liczbie przewodniczącego lub jego zastępcy. Uchwały Rady zapadają wiakszością głosów. W razie równego podziału głosów—przeważa głos przewodniczącego. Do przedstawień Rady, czynionych Ministerstwu, dołącza się i opinję mniejszości.

§ 18. Kierownik szkoły ma prawo wstrzymać wykonanie uchwał Rady Pedagogicznej, czyniąc o tem przedstawienie do Ministerstwa Rolnictwa i D. P., a jeśli sprawa nie cierpi zwłoki, załatwia ją według własnego przekonania i o wydanem przez siebie zarządzeniu donosi niezwłocznie Ministerstwu Rolnictwa i D. P., przedstawiając mu wypis z dziennika posiedzeń Rady Pedagogicznej.

§ 19. Personelowi szkoły przysługuje prawo odwołania się od zarządzeń kierownika do Ministerstwa Rolnictwa i D. P.

### D. Gospodarz szkoły.

§ 20. Do pomocy w zarządzaniu majątkiem i prowadzeniu gospodarstwa szkoły oraz dla dozoru nad sprawowaniem się uczniów, kierownik szkoły ma dodanego sobie gospodarza, którego mianuje Naczelnik Zarządu Okręgowego Lasów Państwowych na przedstawienie kierownika szkoły.

§ 21. Do obowiązku gospodarza szkoły należy opieka nad całością majątku szkolnego, prowadzenie księgi inwentarzowej, nadzór nad porządkiem w budynkach szkolnych, nad utrzymaniem ich w czystości i całości oraz zabezpieczenie od zniszczenia i pożaru. Do obowiązków gospodarza należy w szczególności bezpośredni nadzór nad sprawowaniem się uczniów oraz nad porządkiem w salach szkolnych i sypialniach.

## ROZDZIAŁ III.

### Wizytator szkół.

§ 22. Celem wykonania nadzoru nad szkołami leśnemi Minister Rolnictwa i D. P. wyznacza jednego z podległych sobie urzędników jako wizytatora.

§ 23. Wizytator szkoły ma prawo:

a) bywać na lekcjach i zajęciach praktycznych i sprawdzać postępy uczniów;

b) sprawdzać bieg życia szkolnego, rozkład zajęć szkolnych;

c) brać udział w posiedzeniach Rady Pedagogicznej z głosem doradczym;
d) porozumiewać się podczas wizytacji z kierownikiem szkoły w sprawach pedagogicznyzh;

§ 24. Wizytator winien prowadzić protokuły swych wizytacyj oraz składać sprawozdania Ministrowi Rolnictwa i D. P.

## ROZDZIAŁ IV.

### Wykłady i zajęcia.

§ 25. Nauka w szkołach dla leśniczych trwa nie mniej, niż jedenaście miesięcy. Rok szkolny zaczyna się 1 września, a kończy się z dniem 31 lipca następnego roku i dzieli się na 3 tercjały.

§ 26. Zakres nauki w szkole obejmuje wykłady teoretyczne poszczególnych przedmiotów i zajęcia praktyczne.

§ 27. Przedmioty wykładane w szkole dzielą się na 3 grupy: ogólne, zawodowe i pomocnicze.

Do grupy pierwszej należą: język polski, nauka o Polsce współczesnej, matematyka, botanika, zoologja, hygjena i ratownictwo.

Do grupy drugiej należą: miernictwo, nauka o siedlisku, hodowla, ochrona i użytkowanie lasu, pomiar drzew i drzewostanów wraz z zasadami urządzenia gospodarstwa leśnego, zarys prawoznawstwa i administracji leśnej, zarys budownictwa leśnego, łowiectwo.

Do grupy trzeciej należą: rybactwo, rolnictwo, sadownictwo i pszczelnictwo, rysunki i kreślenie.

Nauczanie poszczególnych przedmiotów odbywa się według szczegółowego programu, który wydaje Minister Rolnictwa i D. P.

§ 28. Terenem zajęć praktycznych są lasy nadleśnictwa, w którem mieści się szkoła.

W razie potrzeby zajęcia odbywać sie mogą w innych nadleśnictwach państwowych za zgodą kierownika danego nadleśnictwa.

§ 29. Wykłady odbywają się w ciągu całego roku z wyjątkiem niedziel i dni świątecznych.

W czasie wykonywania cięć, upraw, zakładania szkółek oraz dla zorganizowania dalszych wycieczek kierownik szkoły może zarządzić przerwę w wykładach.

## ROZDZIAŁ V.

### Opłaty szkolne.

§ 30. Nauka w szkole jest bezpłatna.

## ROZDZIAŁ VI.

### Egzaminy i świadectwa.

§ 31. W końcu lipca każdego roku szkolnego odbywa się egzamin przed komisją egzaminacyjną. Egzamin jest ustny, a w razie potrzeby i pisemny.

§ 32. Komisja egzaminacyjna składa się: z Naczelnika Zarządu Okręgowego Lasów Państwowych lub jego zastępcy, kierownika szkoły, nauczycieli i wizytatora, względnie specjalnego delegata

Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych. Przewodniczy komisji Naczelnik Zarządu Okręgowego Lasów Państwowych lub jego zastępca.

§ 33. Orzeczenie o wyniku egzaminów wydaje komisja egzaminacyjna. Decyzje w tej sprawie zapadają większością głosów; w razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

§ 34. Uczeń, który na egzaminie otrzyma ocenę niedostateczną z jednego przedmiotu w grupie I lub II, albo z dwóch przedmiotów w grupie III, albo jednego w grupie I lub II i jednego w III, ma prawo egzamin z powyższych przedmiotów powtórzyć po upływie roku. Uczeń, który otrzyma większą ilość ocen niedostatecznych, musi powtórzyć kurs szkoły. Zarówno egzamin, jak i kurs szkoły wolno powtarzać tylko jeden raz, kurs jednak tylko wtedy, o ile wiek ucznia na to pozwala.

§ 35. Po złożeniu egzaminów uczeń otrzymuje świadectwo tymczasowe z ukończenia szkoły, opatrzone podpisem przewodniczącego komisji i kierownika szkoły oraz pieczęcią szkoły, względnie zaświadczenie.

§ 36. Po zdaniu egzaminu z kursu szkoły, uczniowie obowiązani są odbyć jednoroczną praktykę leśną w lasach państwowych, w miejscu, wskazanem przez Ministerstwo Rolnictwa i D. P.

Przepis powyższy nie ma zastosowania do uczniów, którzy odbyli dwuletnią praktykę w lasach państwowych przed wstąpieniem do szkoły.

§ 37. Po odbyciu wymienionej w ustępie 2 § 36 praktyki i złożeniu szczegółowego dziennika czynności, poświadczonego przez praktykanta, uczeń otrzymuje ostateczne świadectwo z ukończenia nauk.

## ROZDZIAŁ VII.

### Przyjmowanie uczniów do szkoły.

§ 38. Warunki przyjęcia do szkoły są następujące:

a) Wiek od 17 do 20 lat życia. W poszczególnych wypadkach przysługuje Ministerstwu Rolnictwa i D. P. prawo przyjmowania kandydatów, którzy ukończyli 20 rok życia;

b) obywatelstwo polskie;

c) ukończenie 7-oddziałowej szkoły powszechnej, szkoły wydziałowej lub 4 klas gimnazjum filologicznego lub realnego z wynikiem dostatecznym, względnie złożenie egzaminu w powyższym zakresie;

d) odbycie przedwstępnej praktyki w administracji leśnej co najmniej w ciągu jednego roku; kandydat na ucznia winien przedstawić dziennik czynności, prowadzony przez cały czas praktyki przedwstępnej, poświadczony przez zwierzchność praktykanta;

e) złożenie świadectwa prowadzenia się, wydanego przez urząd leśny, w którym kandydat odbywał praktykę, o ile zaś nie przechodzi bezpośrednio z praktyki do szkoły — przez urząd państwowy, komunalny lub parafjalny;

f) złożenie urzędowego świadectwa lekarskiego o stanie zdrowia kandydata i zdolności fizycznej do pełnienia służby leśnej. Świadectwo to nie może być wystawione wcześniej, jak na miesiąc przed złożeniem podania o przyjęcie do szkoły;

g) zobowiązanie rodziców lub opiekunów kandydata do regularnego wnoszenia opłat za utrzymanie w internacie szkolnym.

§ 39. Do podania o przyjęcie do szkoły dołączone być winny dowody, stwierdzające istnienie warunków, wymienionych w § 38 oraz własnoręczny krótki życiorys.

§ 40. Kandydaci przyjmowani są do szkoły raz do roku, przed rozpoczęciem I tercjału.

§ 41. Podania kandydatów przyjmuje Zarząd Okręgowy Lasów Państwowych, w obrębie którego szkoła się znajduje.

Zarządy Okręgowe Lasów Państwowych po rozpatrzeniu załączonych do podania dowodów, przesyłają podania kandydatów, odpowiadających całkowicie wymaganiom, zawartym w §§ 38 i 39 wraz ze szczegółowym wykazem, sporządzonym według wzoru Nr. 1, wszystkiemi załącznikami i wnioskami swemi do Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

§ 42. O przyjęciu do szkoły decyduje Ministerstwo Rolnictwa i D. P. na wniosek odpowiedniego Zarządu Okręgowego L. P., przyczem Ministerstwu w razie potrzeby przysługuje prawo rozmieszczania kandydatów w poszczególnych szkołach. Ministerstwo Rolnictwa i D. P. decyduje również o tem, czy praktyka, odbyta przez kandydata (punkt *d* § 38) jest wystarczająca do przyjęcia.

§ 43. Podania o przyjęcie do szkoły składać należy w terminie od 1 do 15 czerwca. Podania, złożone po tym terminie, nie będą uwzględniane.

§ 44. Podania, nie czyniące zadość wszystkim warunkom, wymienionym w §§ 38 i 39, nie będą rozpatrywane.

§ 45. Zarządy Okręgowe Lasów Państwowych nie później, jak 30 czerwca przesyłają podania, zgodnie z § 41 do Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

§ 46. Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych nie później, jak 1 sierpnia zawiadamia kandydatów za pośrednictwem Zarządu Okręgowego o przyjęciu do szkoły.

§ 47. O ile ilość kandydatów przewyższa iłość wolnych miejsc, pierwszeństwo do przyjęcia do szkoły mają synowie leśników, a z pośród nich synowie urzędników i funkcjonarjuszów lasów państwowych.

## ROZDZIAŁ VIII.

### Rejestr uczniów.

§ 48. W szkole prowadzony jest rejestr uczniów.

## ROZDZIAŁ IX.

### Kancelarja, rachunkowość i kasowość.

§ 49. Kancelarję szkolną prowadzi urzędnik nadleśnictwa lub jeden z nauczycieli, wyznaczony przez kierownika szkoły.

§ 50. Kasę szkolną prowadzi kasa nadleśnictwa, przy którem szkoła się znajduje.

§ 51. Rachunkowość i kasowość prowadzona ma być zgodnie z przepisami prowadzenia rachunkowości i kasowości w nadleśnictwach (Dz. Urz. Min. Rol. № 10 z r. 1919) oraz z przepisami w przedmiocie obrotów pieniężnych w nadleśnictwach (Dz. Urz. Min. Rol. № 4 z r. 1921).

ROZDZIAŁ X.

Pieczęć szkolna.

§ 52. Szkoła posiada pieczęć z napisem: „Państwowa szkoła dla leśniczych w..........................................................".

ROZDZIAŁ XI.

Regulaminy szkolne.

§ 53. Tryb życia i zachowania uczniów określa specjalny regulamin [1]).

ROZDZIAŁ XII.

Postanowienia końcowe.

§ 54. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Równocześnie tracą moc obowiązującą wszelkie rozporządzenia w przedmiocie objętym niniejszym rozporządzeniem.

(„Monitor Polski" № 218 z d. 26.IX 1923 r.)

MINISTER ROLNICTWA
I DÓBR PAŃSTWOWYCH
( — ) *J. Gościcki.*

---

## Spis wykładów w Sekcji leśnej Wydziału rolniczo-leśnego Uniwersytetu Poznańskiego w trymestrze I r. ak. 1923/24.

**(Trymestr I jesienny trwa od 1 października do 15 grudnia 1923 r.)**

ROK I. Matematyka wyższa (3 g. wykł., 1 g. ćw.): Władysław Smosarski, zast. prof.—Geometrja wykreślna (2 g. wykł., 2 g. ćw.): Inż. Franciszek Thomas, lektor. — Rysunki techniczne (4 g. ćw.): Inż. Juljan Rafalski, prof. nadzw. — Fizyka (2 g. wykł., 1 g. ćw.): Dr. Tadeusz Pęczalski, prof. nadzw. — Chemja nieorganiczna (5 g. wykł., 5 g. ćw.): Dr. Stanisław Glixelli. prof. nadzw. — Wstęp do ćwiczeń z chemji (1 g. wykł.): Tenże. — Geologja wraz z mineralogją i petrografją (2 g. wykł., 2 g. ćw.) — Anatomja i morfologja roślin (3 g. wykł., 2 g. ćw.): Dr. Bolesław Namysłowski, prof. zw. — Choroby roślin (2 g. wykł.): Tenże. — Mikrobiologja ogólna

---

[1]) Regulamin ten wydrukowany będzie w następnym numerze „Lasu Polskiego" (przypisek Redakcji).

(2 g. wykł.) Tenże. — Zarys zoologji ogólnej (3 g. wykł., 2 g. ćw.): Dr. Ludwik Sitowski, prof. zw. — Ekonomja społeczna (4 g. wykł.).

ROK II. Fizjologja roślin (3 g. wykł.); Dr. Bronisław Niklewski prof. zw. — Botanika leśna (3 g wykł., 2 g. ćw.). — Meteorologja i klimatologja (2 g. wykł., 1 g. ćw.): Władysław Smosarski, zast. prof. — Systematyka pluskwiaków i błonkówek [ze szczególnem uwzględnieniem szkodników leśnych] (1 g. wykł., 2 g. ćw.): Dr. Ludwik Sitowski, prof. zw. — Nauka hodowli lasu (2 g. wykł.): Dr. Józef Rivoli, prof. zw. i hon. — Ocenianie lasu (4 g. wykł., 2 g. ćw.): Dr. inż. Tadeusz Wielgosz, prof. nadzw. — Ćwiczenia z miernictwa (2 g.): Inż. Zdzisław Mann, zast. prof. — Zarys prawa cywilnego (3 g. wykł ): Dr. Alfred Ohanowicz, prof. zw.

ROK III. Szczegółowa hodowla lasu (2 g. wykł.): Inż. Wiesław Krawczyński, lektor. — Inżynierja leśna (2 g. wykł., 3 g. ćw.): Inż. Juljan Rafalski, prof. nadzw. — Budownictwo leśne (2 g. wykł. i 3 g ćw.): Tenże. — Użytkowanie lasu (3 g. wykł.): Inż. Stefan Studniarski, prof. nadzw, — Nauka o urządzeniu lasu (2 gł. wykł.): Dr. Józef Rivoli, prof. zw. i hon. — Miernictwo, część II (2 g. wykł., 3 g. ćw.): Inż. Zdzisław Mann, zast. prof.— Ćwiczenia z gleboznawstwa (2 g.): Dr. Feliks Terlikowski, prof. nadzw.

ROK IV. Nauka o urządzeniu lasu (1 g. wykł., 1 g. ćw.): Dr. Józef Rivoli, prof. zw. i hon. — Geodezja wyższa (2g. wykł.) — Maszynoznawstwo ogólne i tartaczne (2 g. wykł.): Inż. Jan Zaus, lektor. — Mechanika stosowana (3 g. wykł., 2 g. ćw.): Tenże. — Technologja leśna (3 g. wykł.): Inż. Bronisław Rogoziński, lektor. — Teorja błędu i rachunku wyrównania (2 g. wykł., 2 g. ćw.): Władysław Smosarski, zast. prof. — Konwersatorjum z dendrometrji i statyki leśnej (2 g.): Dr. Inż. Tadeusz Wielgosz, prof. nadzw. — Seminarjum z polityki leśnej (2 g.): Inż. Stefan Studniarski, prof. nadzw.

## Nominacja.

Prezydent Rzeczypospolitej postanowieniem z dnia 24 października 1923 r. zamianował b. Ministra Skarbu, Władysława Grabskiego, zwyczajnym profesorem polityki ekonomicznej na Wydziale leśnym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

## Egzaminy państwowe dla kandydatów na samoistnych gospodarzy leśnych.

Egzaminy powyższe odbyły się przed Komisją Egzaminacyjną przy Województwie we Lwowie w czasie od 4 do 17 września r. b. pod przewodnictwem starszego radcy leśnictwa i okręgowego inspektora ochrony lasów, inż. Aleksandra Berwida.

W skład Komisji Egzaminacyjnej wchodzili w charakterze egzaminatorów: inż. Kazimierz Golczewski, inspektor lasów państwowych, dla grupy I przedmiotów, inż. Jan Kosina, ciwilny inżynier leśnictwa, dla grupy II i inż. Antoni Ilgner, radca leśnictwa i kierownik Inspekcji leśnej w Rzeszowie, dla grupy III.

Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych nadesłało następujące pytania do egzaminu pisemnego:

I DZIEŃ EGZAMINU:

1. Odmłodnienie przerzedzonych drzewostanów i leżących odłogiem zrębów.
2. Jakie czynniki uwzględnić należy przy opisie siedliska i drzewostanu w celach urządzenia gospodarstwa leśnego?
3. Na czem polega racjonalny odstrzał zwierzyny?

II DZIEŃ EGZAMINU:

1. Czyszczenia i trzebieże w drzewostanach iglastych i liściastych.
2. Żywicowanie sosny pospolitej.
3. Zasady biologicznego zwalczania szkodliwych owadów.

O dopuszczenie do egzaminów ubiegało się 16 kandydatów, dopuszczono — 14, egzaminowi poddało się — 12.

Wyniki egzaminów były następujące: zdało z postępem bardzo dobrym — 4, z dobrym — 3, z dostatecznym — 5.

Otrzymali świadectwa pp.: Dyhdalewicz Dyonizy z Czortkowa, inż. Fucik Wiktor z Żywca, Gieruszyński Zdzisław ze Starachowic, Kowalski Ludwik z Brąszewic, inż. Kruszyński Tadeusz z Bystrej, inż. Kukla Michał z Żywca, inż. Kulczycki Stanisław z Żywca, Kühnbeck Marjan ze Lwowa, Liberak Marjan z Zakopanego, inż. Lipiński Marjan z Żywca, Semsch Wacław ze Spytkowic, inż. Szczepaniec Stanisław z Żywca.

## Egzaminy państwowe dla pomocników w służbie leśnej ochronnej i technicznej

odbyły się przy Województwie we Lwowie w czasie od 17 września do 2 października r. b.

Komisji Egzaminacyjnej przewodniczył starszy radca leśnictwa i okręgowy inspektor ochrony lasów, inż. Aleksander Barwid.

W skład Komisji wchodzili: Jan Borzęcki, inspektor lasów fundacyjnych, dla grupy I, inż. Antoni Ilgner, radca leśnictwa i kierownik inspekcji leśnej w Rzeszowie, dla grupy II.

Do egzaminu pisemnego dano następujące pytania:

1. Jakie są sposoby gospodarstwa leśnego (tak z uwagi na użytkowanie, jak i odnowienie), na czem one polegają, które rodzaje drzew do każdego z tych gospodarstw szczególnie się nadają?
2. Obliczyć powierzchnię zrębu w kształcie trapezu, którego równoległe boki mierzą 473 i 527 mb, zaś bok do nich prostopadły 201,6 mb, i wykazać, ile potrzeba do zalesienia

tego zrębu sadzonek w więźbie: a) trójkami, b) czwórkami, c) piątkami, sadząc w odstępach 1,2 mb.
3. Jakie szkody wyrządza zwierzyna łowna i zwierzęta domowe? Środki zapobiegawcze.
4. Sposób życia kuropatwy i znane sposoby polowania na nią.

Do egzaminów zgłosiło się 100 kandydatów, dopuszczono 93, egzaminom poddało się 75.

Wyniki egzaminów były następujące: zdało z postępem bardzo dobrym — 8, z dobrym — 24, z dostatecznym — 26, nie zdało — 17.

Otrzymali świadectwa: Baran Władysław, Bielawski Józef, Biesiadecki Jan, Biliński Tadeusz, Bednar Hubert, Borzemski Roman, Brąglewicz Ignacy, Broczkowski Franciszek, Buda Tadeusz, Cerkiewicz Mieczysław, Chmilar Teodor, Cholewa Andrzej, Czacki Zygmunt, Czajkowski Jan Tomasz, Czerny Władysław, Ditrich Bronisław, Gleń Józef, Grajewski Jan, Grün Jakób, Hajos Teofil, Jarosz Bolesław, Kałużny Józef, Kędzierski Stanisław, Kokoszyński Wilhelm, Kubaczyński Jan, Kubaczyński Michał, Leischner Adolf, Mędrzychowski Andrzej, Mosiewicz Zdzisław, Mossakowski Władysław, Niedzielski Mieczysław, Noworolski Władysław, Osiniak Adam, Pikulski Jan, Papuga Franciszek, Piotrowski Józef, Puła Tomasz, Pusz Kazimierz, Radlmacher Erwin, Rąpała Karol, Rogalski Aleksander, Rzerzycha Leopold, Seredyński Bronisław, Stanslicki Edward, Świątkiewicz Romuald, Śwital Adam, Schweitzer Jakób, Tomaszkiewicz Kazimierz, Trombars Ryszard, Tuczyński Piotr, Tułecki Stanisław, Walawender Józef, Wojciechowski Juljan, Wyczesany Bolesław, Wyrzyk Tadeusz, Zahaczewski Józef, Żeleszczyk Adam

---

**KOŁO LEŚNIKÓW**
**SŁUCHACZÓW WYDZIAŁU LEŚNEGO**
**Szkoły Głównej Gosp. Wiejsk.**
**WARSZAWA, ul. Hoża № 74.**
*L. dz. 42.*
*Dn. 21 listopada 1923 r.*

## KOMUNIKAT.

Koło Leśników studentów Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, prowadząc we własnym zakresie Komisję wydawniczą, Sekcję naukową i herbaciarnię, natrafia stale na wielkie trudności finansowe, związane z ich utrzymaniem. Stale wzrastająca fala drożyzny zmusza nas o apelowanie do ogółu właścicieli lasów i leśników z prośbą o poparcie tak niezbędnej instytucji dla młodzieży akademickiej, kształcącej się w zawodzie leśnym.

Składamy gorące podziękowania Sz. P. Mirosławskim za ofiarę w sumie 30.745.000 mk., złożoną na ręce P. Redaktora Kloski, jak

również Sz. P. Redaktorowi za przeznaczenie wymienionej sumy na fundusz wydawniczy Koła Leśników S. G. G. W., oraz za stałe i przyjacielskie popieranie naszej instytucji. Ewentualne ofiary prosimy składać do redakcji „Lasu Polskiego".

Prezes: *M. Kiedrzyński.*

---

# Książki i pisma, nadesłane do Redakcji.

---

Polskie Pismo Entomologiczne. Tom II—Zeszyt 3—1923.

Treść: Schille F.: *Evastria argentula* Hb. ab. *nowickii.* — Trella T.: Wykaz chrząszczów okolic Przemyśla (*Clavicornia).* — Masłowscy L. i M.: Nowe odmiany motyli większych (*Macrolepidoptera).* — Fauna owadów okolic Lwowa, I — Krasucki A.: Pluskwiaki różnoskrzydłe wodne (*Rhynch. heteropt. aq.).* II. Smulikowski K.: *Otiorrynchus* (Col.). — Mokrzecki Z. Biologisches über *Phytometra gamma* L. — Krasucki A.: Einige Worte über den Wiesenzünsler (*Phl. sticticalis* L.) im J. 1921. — Sprawozdania z zebrań miesięcznych P. Z. E. 1923 r.

„Ziemia", miesięcznik krajoznawczy ilustrowany. Rok VIII. № 10 — październik i № 11 — listopad 1923 r.

Treść: № 10: Pomorze. — E. Sukertowa; Działdowo. — H. Wiercieński: Zemborzyce czy Puławy.—R. Kietlicz-Rayski: Chłopi a sztuka.— Włodzimierz Fischer: Baszty Herburtów w Felsztynie. — Dr. M. Nałęcz-Dobrowolski: Krzyż i kamień przydrożny. — Jerzy Graff: Z zabytków roślinności pod Warszawą. — Z piśmiennictwa. — Kronika.

№ 11: Dr. M. Orłowicz: Grudziądz. — Jan Tomasz Dziedzic: Chełmno. — Al. Janowski: — Świecie. — Ks. Alfons Mańkowski: Chełmża. — H. Wiercieński: Różnice klimatyczne na obszarze ziemi lubelskiej i wpływ ich na roślinność. — Kronika.

---

# Nowe książki.

---

Stanisław Sokołowski. — Tatry jako Park narodowy. Kraków 1924. Nakładem Państwowej Komisji Ochrony Przyrody.

Prof. Aldo Pavari: Studio preliminare sulla coltura di specie forestali esotiche in Italia. I. Parte generałe. II. Parte descrittiva. Sezione I-a: Conifere. Florencja 1916 — 1921.

Dr. Eilh. Alfred Mitscherlich. — Bodenkunde für Land—und Forstwirte. Vierte, neubearbeitete Auflage. Berlin 1923. Paul Parey. Stronic 352 z 37 rysunkami.

Dr. Bruno Löffler. — Grundlagen, Aufgaben und Ziele einer forstlichen Pflanzenzüchtung. Berlin 1923. Paul Parey. Str. 32.

Dr. C. Wagner. — Der Blendersaumschlag und sein System. Dritte Auflage. Tübiugen 1923. H. Laupp'sche Buchhandlung. Stronic 376.

Udo Müller. — Lehrbuch der Holzmesskunde. Dritte, neu bearbeitete Auflage. Berlin 1923. Paul Parey.

Junack. — Anleitung für Forsteinrichtungsarbeiten nach dem Forsteinrichtungssystem, das sich eignet für Fachwerk und Dauerwald. Neudamm 1922. J. Neumann. Stronic 16 i 3 tablice.

Dr. Max Endres. — Lehrbuch der Waldwertrechnung und Forststatik. Vierte Auflage. Berlin. 1923. Julius Springer. Stronic 326.

Dr. Theodor Glaser. — Zur forstlichen Rentabilitätslehre. Wiedeń. Wilhelm Frick.

Dr. Heinrich Wilhelm Weber. — Der Aufbau der Berufsverbände in der Forstwirtchaft, im Holzhandel und in der Holzindustrie Deutschlands. Berlin 1922. Paul Parey.

Dr. Karl Abetz. — Die Vereinigung verschiedener Produktionsstufen in ihrer Bedeutung für die Forstwirtschaft. Neudamm 1923. J. Neumann. Stronic 109.

Th. Miklitz und H. Schmiedt. — Hilfstafeln zur Einklassierung des Fichtenstammholzes am Stehenden. — Wiedeń. Wilhelm Frick.

Lippmanns Organisationsplan für die Betriebsleitung eines grösseren Sägewerkes, verbunden mit Kistenfabrik, Hobelwerk und Holztrocknung. Jena 1923. Hermann Costenoble.

R. Lippmann. — Die Holzbiegerei. Jena 1923. Hermann Costenoble. Holztechnische Handbibliotek.

R. Lippmann.—Kalkulationen, Höchstansnützungen des Rundholzes und Unkostenberechnungen in Sägewerken und Holzbearbeitungsfabriken. Jena 1923. Hermann Costenoble. Holztechnische Handbibliotek.

Josef Abeles.—Handbuch der Technik des Weichholzhandels. Berlin 1923. Paul Parey. Stronic 385 z 51 rysunkami.

Josef Abeles. — Die Technik der buchhalterischen Organisation im Sägebetriebe. Zweite Auflage. Wiedeń 1923. Carl Gerold's Sohn. Stronic 142.

Dr. Julius Stoklasa.—Die Beschädigung der Vegetation durch Rauchgase und Fabrikexhalationen. Berlin—Wiedeń. Urban i Schwarzenberg. Stronic 487.

Dr. K. Escherich. — Die Forstinsekten Mitteleuropas. Als Neuauflage von Judeich—Nitsche, Lehrbuch der mitteleuropäischen

Forstinsektenkunde bearbeitet. Zweiter Band. Spezieller Teil. Erste Abteilung. Die „Urinsekten" (Anamerentoma und Thysanuroidea), die „Geradflügler" (Orthopteroidea und Amphibiotica), die Netzflügler" (Neuropteroidea) und die „Käfer" (Coleopteroidea). Systematik, Biologie, forstliches Verhalten und Bekämpfung. Berlin 1923. Paul Parey. Stronic 675 z 335 ilustracjami.

Prof. Dr. Max Wolff und Dr. Anton Krausse. Die prognostische Untersuchung von Forsteulenfrasskalamitäten und ihre Verwendung für die forstliche Praxis. Leipzig 1923. 5. Heft der Schriften der Arbeitsgemeinschaft deutscher Naturforscher und Philosophen. In Kommision bei K. F. Köhler.

Tullgren Alb. i Wahlgren E. Svenska Insekter. En orienterande Handbok vid Studiet av Värt Lands Insektfauna. Stokholm 1922. P. A. Norstedt u. Söhners. Zeszyt III.

---

# Z piśmiennictwa.

Tillotson C. R. — Storage of Coniferous Tree Seed. - Journal of Agricultural Research, Vol. XXII, № 9. Washington, D. C., November 26, 1921. Streszczenie w języku francuskim p. t.: Conservation des semences des conifères w „Bulletin Mensuel des Renseignements Agricoles et des Maladies des Plantes". Rocznik XIII, № 12. Grudzień 1922 r.

Sprawa przechowywania nasion drzew leśnych, mająca na celu zabezpieczenie ilości nasion, potrzebnych do siewu w latach nieurodzaju, wobec długich niejednokrotnie okresów obradzania jest zawsze aktualna i bardzo ważna. Nic więc dziwnego, że badaniom nad przechowywaniem nasion poświęcają się leśnicy na obu półkulach.

Przedmiotem badań są głównie gatunki iglaste. Cieslar[1]) i Haack[2]) zbadali 4 gatunki, w tem 3 europejskie. Tillotson w omawianej przez nas pracy zajmuje się 6 gatunkami, z których 3 mają znaczenie dla naszych lasów, a mianowicie: *Pinus Strobus*

---

[1]) Adolf Cieslar. — Versuche über Aufbewahrung von Nadelholzsamen unter luftdichtem Verschlusse. Centralblatt für das gesamte Forstwesen. 1897.

[2]) Otto Haack. — Der Kiefernsamen. Verhältniss zwischen Keimprozent und praktischem Wert. Mehrjährige Aufbewahrung ohne Verminderung des Keimprozents. Ztschr. für Forst — und Jagdwesen. 1909.

i *Pseudotsuga taxifolia* Britton (*Ps. Douglasii*) oraz w mniejszym zakresie *Picea Engelmanni*. Inne 3 gatunki — *Pinus ponderosa, P. contorta* i *P. monticola* praw obywatelstwa w lasach naszych nie posiadają.

Badania, opisywane przez Tillotsona, były bardzo skomplikowane, wchodzą tu bowiem w grę: 6 gatunków nasion, 5 sposobów przechowywania, 13 miejscowości, a w każdej z nich 3 różne temperatury. Stąd też i wyprowadzenie wniosków było niełatwe.

Badania miały na celu stwierdzenie, jaki wpływ wywierają na nasiona: 1) temperatura, 2) warunki klimatyczne i geograficzne miejscowości, w której dokonywane są próby, 3) sposób przechowywania, 4) czas przechowywania.

Aby móc odpowiedzieć na powyższe pytania, zorganizowano rzecz w sposób następujący.

Nasiona do prób zebrane zostały w jesieni i zimie 1908/09 roku. Podzielono je na porcje po 600—800 ziarn (na oko).

Do przechowania nasion zastosowano:

1) butelki szklane, które napełniono, zamknięto szklanemi przytartemi korkami i zalano parafiną,

2) woreczki bawełniane,

3) takież woreczki, które zanurzono przed użyciem w gotującym się lnianym oleju, poczem wysuszono,

4) zwykłe torebki z papieru „manilla",

5) takież torebki, wymoczone w parafinie.

Każdą partję, złożoną z 30 próbek (6 gatunków nasion $\times$ 5 sposobów przechowania), umieszczono w skrzynce drewnianej, którą odrutowano cienkim drutem dla zabezpieczenia od myszy.

W marcu 1909 r. rozesłano skrzynki z próbkami nasion do 13 miejscowości, położonych w różnych punktach Stanów Zjednoczonych, bardzo od siebie oddalonych, położonych na wysokości od 30 do 9000 stóp nad p. m.

W każdej miejscowości przechowywano próbki w 3 różnych temperaturach: a) zwykłej pokojowej, więc wyższej od $0^0$ C; b) w barakach nieogrzewanych lub na strychach, zatem w temperaturze, ulegającej bardzo dużym wahaniom w zależności od pory roku; c) w piwnicach lub lochach, mających temperaturę niską i dość jednostajną.

Badania nad wszystkiemi nasionami prowadzono w ciągu 5 lat. W latach 1910, 1911, 1912 i 1914 — zawsze w styczniu — wysyłano do Waszyngtonu ekspresem z wszystkich miejscowości po ednej próbie z każdej temperatury przechowania, ogółem zatem po 195 próbek dla każdego gatunku (13 $\times$ 3 $\times$ 5). W roku 1914, otworzono część butelek, nasiona przez czas pewien przewietrzono

poczem ponownie zamknięto hermetycznie i przechowywano przez następne 5 lat w tych samych warunkach, co i poprzednio.

Otrzymywane corocznie w Waszyngtonie próbki poddawano kiełkowaniu przez zasiewy w drewnianych skrzyneczkach, wypełnionych miałkim piaskiem. Do przykrycia nasion używano również piasku. Próby kiełkowania prowadzono w temperaturze do 20° C w dzień i 10° C w nocy.

Wyniki badań zestawione zostały w 9 tablicach.

Dadzą się one streścić w sposób następujący.

1. Przechowywanie nasion drzew iglastych w butelkach hermetycznie zamkniętych stoi pod każdym względem wyżej od innych sposobów. Przeciętny % kiełkowania nasion, przechowywanych w butelkach, w okresie 5-letnim przewyższał o 22% przeciętną siłę kiełkowania nasion, przechowywanych w sposób, zajmujący następne po butelkach miejsce.

2. Nasiona, przechowywane w butelkach hermetycznie zamkniętych, uprzednio dobrze przesuszone, nie odczuwają wcale różnic temperatury w różnych miejscach przechowywania (w ogrzewanem pomieszczeniu i piwnicy), lub odczuwają je w nieznacznym stopniu.

3. Wpływ położenia geograficznego i warunków klimatycznych miejscowości, w których przechowywano nasiona, na ich siłę kiełkowania — o ile przechowywanie odbywało się w butelkach hermetycznie zamkniętych — był nieznaczny.

4. Siła i energja kiełkowania nasion, przechowywanych w butelkach hermetycznie zamkniętych, są wyższe, niż przy innych sposobach przechowania. Różnice ujawniają się już po jednym roku.

5. Wartość różnych sposobów przechowywania przedstawia się kolejno, jak następuje: butelki hermetycznie zamknięte, torebki papierowe parafinowane, torebki papierowe zwykłe, woreczki bawełniane, takież woreczki moczone w oleju.

6. Nasiona, przechowywane nie w butelkach, już po 2 — 3 latach zupełnie tracą siłę kiełkowania, zwłaszcza *Picea Engelmanni*, *Pseudotsuga taxifolia* i *Pinus Strobus*.

7. Wyższość nasion, przechowywanych w butelkach hermetycznie zamkniętych, nad przechowywanemi innemi sposobami zwiększa się z każdym rokiem przechowywania.

Po 5 latach nasiona, przechowywane w butelkach, miały taką samą lub nawet wyższą siłę kiełkowania, niż nasiona, przechowywane w inny sposób, już po upływie 1 roku. Różnice w sile kiełkowania między pierwszym i drugim rokiem, oraz drugim a trzecim, są bardzo znaczne; potem siła kiełkowania spada powoli.

Na podstawie licznych prób dochodzi Tillotson do wniosku, że najlepiej jest przechowywać nasiona w temperaturze jednostajnej, niskiej (0° — 14° C), że w klimacie północnym lepiej jest przechowywać w izbach, w których temperatura nie spada nigdy poniżej 0° C, aniżeli w miejscach, ulegającym wielkim, naturalnym wahaniom ciepłoty, i że przechowywania w suterenach i piwnicach w naczyniach, hermetycznie nie zamkniętych, należy bezwarunkowo unikać. Próby kiełkowania nasion, przechowywanych przez następne pięciolecie, a więc do roku 1919, w sposób wyżej podany, dały wyniki ujemne: gatunki, bliżej nas obchodzące, a więc *Pseudotsuga taxifolia, Pinus Strobus* i *Picea Engelmanni* zupełnie nie wykiełkowały, pozostałe 3 gatunki wykazały 6,5 do 22% siły kiełkowania po upływie 75 do 130 dni, a więc ilości, nie mające już znaczenia praktycznego.

*E. Dziubałtowska.*

---

# Zmarli.

## Ś. p. Wiktor Stephan

**Inspektor Lasów Wilanowskich, zmarł w Chojnowie dnia 19 lipca r. b.**

Ś. p. Wiktor Stephan urodził się 31 lipca 1865 roku w Oleśnie, pow. Dąbrowa w Małopolsce. Po ukończeniu gimnazjum realnego w Jarosławiu i odbyciu jednorocznej praktyki w dobrach Łapajówka, zapisał się w poczet uczniów Krajowej Szkoły Gospodarstwa Lasowego we Lwowie, którą chlubnie ukończył w r. 1884.

Po odbyciu służby wojskowej objął posadę adjunkta nadleśnictwa, a następnie leśniczego rewirowego w dobrach Włodzimierza hr. Dieduszyckiego w Łyskowie w powiecie żydaczowskim.

Party żądzą zdobycia jak największej praktyki w dziedzinie leśnictwa, przenosi się ś. p. Wiktor Stephan w roku 1886 do dóbr Artura hr. Potockiego w Krzeszowicach, gdzie pracuje początkowo jako adjunkt techniczny w biurze urządzenia lasów, a następnie jako leśniczy rewirowy. W roku 1889 składa ś. p. Zmarły wyższy egzamin państwowy na samoistnego gospodarza leśnego.

Powołany w roku 1892 przez Ksawerego hr. Branickiego, obejmuje posadę nadleśniczego w dobrach Willanowskich z siedzibą w Chojnowie pod Piasecznem. Na tem stanowisku wykazał ś. p. Wiktor Stephan wielkie zdolności fachowe. Niestrudzoną pracą i wielką energją doprowadził chylące się do ruiny gospodarstwo leśne do stanu kwitnącego.

Wielki miłośnik lasu, dobry myśliwy i doświadczony hodowca zwierzyny, wydał między innemi pracami z dziedziny łowiectwa, monografje: sarny, zająca, kuropatwy i bażanta, które zjednały mu szeroki rozgłos.

W roku 1911 został ś. p. Wiktor Stephan zamianowany przez właściciela Wilanowa inspektorem lasów, przyczem objął pod nadzór fachowy dobra Unińskie i Medwińskie, położone w Kijowszczyźnie, oraz ordynację Roską w Grodzieńskiem.

Zmuszony przez władze rosyjskie w roku 1915 do opuszczenia kraju, wyjeżdża Zmarły do dóbr Unińskich pod Kijowem, gdzie przebywa do lata roku 1918, poczem uzyskawszy pozwolenie od władz okupacyjnych niemieckich, powraca do ukochanego przez siebie Chojnowa i bierze się niezwłocznie do żmudnej pracy nad uporządkowaniem zdewastowanych przez wojska rosyjskie i niemieckie lasów. Niestety nielitościwa śmierć nie pozwoliła mu dokończyć rozpoczętego dzieła i zabrała go w pełni sił i energji życiowej w 58 roku życia. Odszedł zacny człowiek, pozostawiając po sobie serdeczny i głęboki żal wśród kolegów i podwładnych, dla których był nietylko zwierzchnikiem, ale także szczerym przyjacielem.

## Ś. p. Stanisław Gaczeński

**Referent do spraw łowiectwa w Departamencie Leśnictwa, Inspektor polowań reprezentacyjnych, zmarł nagle w Warszawie d. 27.X r. b.**

S. p. Stanisław Gaczeński urodził się w r. 1871 w Belsku pod Grójcem, jako syn długoletniego nadleśniczego w Małej Wsi i powstańca 1831 i 1863 roku. Po ojcu odziedziczył głęboki patryjotyzm i zamiłowanie do przyrody.

Po skończeniu seminarjum nauczycielskiego w Siennicy, został nauczycielem ludowym i jako taki brał w r. 1905 czynny udział w unarodowieniu szkoły.

Umiłowanie przyrody pchnęło Go jednak w innym kierunku: idąc w ślady ojca, przerzucił się do zawodu leśnego i w r. 1908 został nadleśniczym lasów Instytutu św. Kazimierza w Pęcherach pod Piasecznem. Na stanowisku tem przetrwał lat 10, broniąc podczas okupacji lasów tych skutecznie od grabieży przez niemców. W r. 1918 został nadleśniczym państwowego nadleśnictwa Warszawa-Wschód. Zaraz w następnym roku zwrócił się z gorącą odezwą do włościan wsi podmiejskich, na skutek której włościanie ci bezinteresownie zaorali pod uprawę sosny trzysta morgów zrębów wojennych. Powołany do Departamentu Leśnictwa na stanowisko

referenta do spraw łowiectwa, opracował projekt ustawy łowieckiej i oryginalnie pomyślaną mapę łowiectwa w Polsce.

W pracy społecznej Zmarły brał czynny udział: początkowo w Stowarzyszeniu Nauczycielstwa Polskiego, potem już jako leśnik był prezesem oddziału Macierzy Szkolnej w Górze Kalwarji. Nadzwyczaj cenił pracę w naszych organizacjach zawodowych i współdziałał w niej — przed wojną w Wydziale Leśnym Centralnego Towarzystwa Rolniczego, w odrodzonej Ojczyźnie w Stowarzyszeniu i Związku Leśników Polskich, w którym w ubiegłej kadencji był członkiem Zarządu Głównego.

Ś. p. Stanisław Gaczeński wyróżniał się wysokiem poczuciem godności obywatelskiej i na każdem stanowisku pracował gorliwie i z oddaniem się sprawie.

Zegnamy w Nim niezwykle uczynnego i dobrego kolegę, który potrafił wysoko nieść przez całe życie jako obywatel i patrjota sztandar swej godności osobistej oraz sztandar leśnictwa polskiego, pod którym stanął już w wieku męskim z własnej woli i zamiłowania i pod którym zgasł przedwcześnie.

---

# Różne wiadomości.

## Kursy dla leśników z wyższem wykształceniem w Szwajcarji.

„Szwajcarskie Towarzystwo Leśne“ już w r. 1902 podjęło inicjatywę urządzania kursów dla wyższego personelu leśnego celem pogłębienia w nim wiadomości zawodowych i podniesienia poziomu intelektualnego.

Po długoletniej przerwie, spowodowanej przez wojnę i kryzys finansowy, kursy zostały wznowione w roku bieżącym. Trwały one 5 dni, a wzięło w nich udział 160 leśników (na ogólną liczbę 230, pracujących w Szwajcarji). Wykładali na kursach profesorowie politechniki w Zurichu.

Ułożenie programu kursu, który by był atrakcją dla leśników, przedstawiało — jak pisze jeden z uczestników, A. Barbey — dużą trudność, gdyż leśnicy szwajcarscy w większości swej trzymają rękę na pulsie ruchu naukowego przez ścisły kontakt z literaturą leśną.

Kursy rozpoczął nieżyjący już dziś prof. A. Engler wykładem „O geotropizmie i heliotropizmie drzew i o znaczeniu ich w hodowli“. Wykład ten był jak gdyby wstępem do następnego, mającego za temat bardzo żywotną w ostatnich latach i wywołującą żywą dyskusję w europejskiej literaturze leśnej kwestję „trzebieży górnych“. Kilkugodzinny wykład na powyższy temat wygłosił również prof. Engler, występując przeciwko niemieckim systemom trzebieży i protegując francuskie „trzebieże górne“.

Następny wykład wygłosił prof. Knuchel na temat „współczesnych zasad urządzenia lasów w Szwajcarji“, również ostrzegając słuchaczów przed wpływami niemieckiemi w tej dziedzinie.

Dalszy prelegent, Dyrektor Związkowej Szkoły Leśnej, prof. Badoux mówił o „estetyce lasu".

Nadzwyczajne zaciekawienie wzbudziły wykłady prof. Schellenberg'a z dziedziny nauki o pasorzytach roślinnych, a mianowicie o obumieraniu gałęzi u różnych gatunków drzew i w różnych drzewostanach i o roli, jaką w nim odgrywają grzyby-roztocze.

Niemniejsze zainteresowanie wywołały i pozostałe wykłady, mianowicie: Winterstein'a o użytkach ubocznych z drewna, prof. Scherer'a z dziedziny hydrodynamiki, prof. Wiegner'a z dziedziny chemji koloidalnej i prof. Duggli o bakterjach w glebach leśnych i ornych.

Na zakończenie kursu odbyła się wycieczka zbiorowa do wzorowo zagospodarowanych lasów miasta Winterthur.

Kursy powyższe osiągnęły całkowity sukces przez zapoznanie leśników z postępami wiedzy i przez nawiązanie z profesorami leśnictwa ścisłego kontaktu, zerwanego przez wojnę.

*(„Revue des Eaux et Forêts" Nr. 9 — 1923 r.).*

Do obszernego sprawozdania o kursach, które powyżej streściłem, dodaje A. Barbey następującą uwagę: „Z przyjemnością zaznaczam, że Szwajcarja jest jedynym krajem w Europie, w którym zorganizowane zostały kursy uzupełniające dla leśników z wyższem wykształceniem".

Jakkolwiek uwaga ta niezupełnie jest zgodna z prawdą, gdyż przed wojną kursy takie organizowane były w Rosji, pragnąłbym, aby w r. 1924 leśnicy polscy zajęli drugie w czasach powojennych miejsce po Szwajcarach, organizując kursy u siebie. Są dobre chęci, są siły naukowe w trzech naszych wyższych uczelniach, czekaliśmy dotąd jedynie na pomoc finansową ze strony Państwa. Ze względu na pilniejsze potrzeby finansowe Państwa na pomoc tę oglądać się dłużej nie możemy. Mamy i my — zarówno jak Szwajcarzy — swój „Związek Leśników". który organizacją kursów winien się zająć, kłopoty zaś finansowe z pewnością chętnie usuną sami uczestnicy kursów. A będzie ich legjon.

*J. K.*

## Statystyka lasów europejskich.

Dr K. Sziman, dyrektor generalny lasów i dóbr Rzeczypospolitej Czechosłowackiej, w przemówieniu swem na międzynarodowej konferencji drzewnej w Bratislavie podał następujące cyfry, dotyczące lesistości państw europejskich i rocznej produkcji drewna:

| Państwo | Powierzchnia lasu | % lesistości | Nominalna produkcja roczna |
|---|---|---|---|
| Szwecja. . . . | 21.390.177 ha | 47 | 33.500.000 $m^3$ |
| Finlandja . . . | 17.372.000 „ | 57 | 20.100.000 „ |
| Norwegja . . . | 6.911.400 „ | 22.3 | 9.700.000 „ |
| Polska . . . . | 8.000.000 „ | — | 24.000.000 „ |
| Rumunja . . . | 7.300.000 „ | 24.8 | 25.000.000 „ |
| Jugosławja . . | 7.500 000 „ | 33 | 16.500.000 „ |
| Austrja . . . . | 3.157.373 „ | 36 | 9.600.000 „ |
| Czechosłowacja | 4.662.740 „ | 33.2 | 14.900.000 „ |
| Razem . . | 76.293.690 ha | | 153.300.000 $m^3$ |
| Rosja . . . . | 168.000.000 „ | | 206.400.000 „ |
| w tem Ukraina . . . | 53 675.000 „ | | |
| Ogółem . | 250.000.000 ha | | 360.000.000 $m^3$ |

Powyższe państwa uważa Dr. Sziman za eksportowe; w pozostałych państwach europejskich produkcja nie wystarcza na własne potrzeby. Lesistość ich przedstawia się, jak następuje:

| Państwo | Powierzchnia lasu | % lesistości | Nominalna produkcja roczna |
|---|---|---|---|
| Niemcy . . . . | 12.466.145 ha | 27 | 32.800.000 m³ |
| Francja . . . . | 10.111 082 „ | 19 | 28.500.000 „ |
| Włochy . . . . | 4.896.846 „ | 22 | 9.100.000 „ |
| Szwajcarja . . . | 903.331 „ | 22 | 2.700.000 „ |
| Belgja . . . . | 534.916 „ | 18.2 | 2.200.000 „ |
| Holandja . . . | 246.111 „ | 7.5 | 700.000 „ |
| Danja . . . . | 324.000 „ | 8.3 | 900.000 „ |
| Anglja z Irlandją | 1.242.036 „ | 4 | 3.750.000 „ |
| Hiszpanja . . . | 5.000.000 „ | 9.9 | 10.000.000 „ |
| Portugalja . . . | 471.830 „ | 5.1 | 900.000 „ |
| Turcja. . . . . | 6.000.000 „ | — | 9.000.000 „ |
| Razem . . | 42.200.000 ha | | 100.000.000 m³ |

Według powyższego zestawienia powierzchnię lasów w Europie ocenić można na 292.000.000 ha łącznie z Rosją i Ukrainą i na 118.500.000 ha bez tych państw. Roczna produkcja drewna wynosi 460.000.000 m³, zaś bez Rosji i Ukrainy 253.000.000 m³.

Z powyższego wynika, że średnia produkcja roczna z 1 ha wynosi: 1.6 m³ dla całej Europy i 2.15 m³ bez Rosji i Ukrainy.

Dane statystyczne, podane przez Dr. Szimana, acz bardzo interesujące, nie grzeszą ścisłością. Pominięto w nich szereg państw, jak Węgry, Bułgarję, Grecję, Łotwę, Litwę, Estonję, (trzy ostatnie państwa zapewne włączone zostały do Rosji). Pominięte przez Dr. Szimana państwa posiadają łącznie 7.000.000 ha lasu.

Turcja umieszczona została — zdaje się — całkowicie w Europie, niepodobna bowiem przypuścić, aby na niewielkim skrawku, jaki to państwo w Europie posiada, znajdowało się aż 6.000.000 ha lasu.

Najgorzej obszedł się Dr. Sziman z Polską: nie dorachował się prawie całego miljona ha lasu (943.762 ha) i nie umiał poinformować swoich słuchaczów, jaki jest procent lesistości Polski, najbliższej sąsiadki Rzeczypospolitej Czechosłowackiej. Nie umiał, czy nie chciał? *J. K.*

*(Dane cyfrowe zaczerpnięto z czasopisma „Carpathia"—Nr. 34/35).*

---

# Lista składek, opłaconych przez członków Z. L. P. w czerwcu 1923 r.

*Alexandrowicz Bronisław,* Z. O. L. P. w/m. Senatorska 29, skł. za II kw. 23 r. 12000 Mk.

*Beran Wilhelm,* p. Peczeniżyn, Markówka, Młp., dopł. do 22 r. i skł. za I kw. 23 r. 6700 „

*Borucki Karol,* p. Nowe Miasto, Borowina, skł. á conto III kw. 23 r. 12000 „

*Czaplicki Jan,* w/m. Wilcza 47, zal. i za II kw. 23 r. 18750 „

*Gołębiowski Edmund,* p. Zabierzów, p/Krakowem, l. Ojców, zal. za 22 r. i skł. za I i II kw. 23 r. 18700 „

*Hirszlówna Marja*, w/m. Dep. Leś., Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 Mk.
*Jaworski Józef*, w/m. Dep. Leś., Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Kruszewski Klemens*, w/m. Dep. Leś., Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Kloska Jan*, w/m. Dep. Leś., Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Kłossowski Edward*, w/m. Dep. Leś., Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Konopnicki Bronisław*, St. Zieleniec, Kol. Warsz., Wilno, wpis. skł. za 22 r. i za I półr. 23 r. 19000 „
*Kowalski Marjan*, p. Stoczek Węgrowski, skł. za I półr. 23 r. 16000 „
*Kowalski Jan*, p. Maków, n/Orzycem, Magnuszew, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Koło Okr. w Białowieży Z. O. L. P.* skł. 102500 „
*Koło Częstochowskie*, Kościuszki 3, skł. za marzec, kwiecień i maj 188250 „
*Koło Cieszyn Z. L. P.*, skł. 628550 „
*Koleczko Walenty*, p. Piotrków, Kaliska 82-a, dopł. do I półr. 23 r. 4700 „
*Lilpop Daniel*, w/m. Dep. Leś., Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Luge Brunon*, p. Kosów Poleski, p. Telechany, zal. i za I półr. 23 r. 17500 „
*Mijakowski Artur*, p. Iwaniska, l. Planta, skł. za I i II kw. 23 r. i wpis 17000 „
*Markiewicz Dunin Jan*, p. Tomaszów-Raw., ndl. Glinna, wpis, skł. za 22 r. i za I półr. 23 r. 19000 „
*Moll Edward*, w/m. Dep. Leś., Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Masłowski Marjan*, p. Żołudek, l. Nieznańskie, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Mikołajewski Józef*, p. i ndl. Chełm, dopł. do II kw. 23 r. 6000 „
*Neyman Gustaw*, Dep, Leś., w/m., Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Nowak Franciszek*, w/m. Dep. Leś., Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Niesiołowski Feliks*, p. Teresin, ndl. Kampinos, skł. á conto 23 r. 24000 „
*Ostrowski Ignacy*, w/m. Dep. Leś, Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Osiński Antoni*, p. Teresin, ndl. Kampinos, skł. za I i II kw. 23 r. 16000 „
*Pomarański Józef*, w/m. Dep. Leś., Senatorska 15, wpis i skł. za I kw. 23 r. 5000 „
*Przecławski Władysław*, w/m. Dep. Leś., Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Piasecki Franciszek*, p. Żołudek, z. Wileńska, wpis, dopł. do 22 r. i za I i II kw. 23 r. 19000 „
*Patello Aleksander*, p. Opoczno, leśn. Dębe skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Rossiński Wacław*, w/m Dep. Leśn. Senatorska 15 skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Rosiński Józef*, w/m. Dep. Leśn. Senatorska 15, dopł. do II kw. 23 r. 5000 „
*Rudawski Leon*, p. i nadl. Pułtusk w Grominie, skł. za I i II kw. 23 r. 16000 „
*Połoński Michał* w/m Dep. Leśn. Senatorska 15, dopł. do I półr. 23 r. 11700 „
*Szyszkowski Zygmnnt*, p. Chełm Lubelski 71, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Stankiewicz Wacław*, w/m. Dep. Leś. Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Saganowski Stefan*, w/m. Dep. Leś. Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Skrzypiński Stanisław*, p. Żołudek, leśn. Szczarzańskie, skł. za I i II kw. 23 r. 16000 „
*Siwczyński Alfons*, p. Tomaszów-Mazow., ndl. Lubochnie, dopł. do II kw. 23 r. 9300 „
*Seferyniak Stefan*, p. Pułtusk, ndl.. skł. za I półr. 23 r. 16000 „
*Słoniewski Zygmunt*, p. Koronowo, Ługowo, Pomorze, skł. za 22 r. i za I półr. 23 r. 20400 „
*Tomaszewski Wacław*, w/m. Dep. Leś. Senatorska 15, wpis i skł. za II kw. 23 r. 13000 „
*Wigura Konstanty*, w/m. Dep. Leś. Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Więckowski Zygmunt*, p. Marki, ndl. Drewskie, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Zachert Włodzimierz*, w/m. Dep. Leś. Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Zagórski Józef*, w/m. Dep. Leś. Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „
*Żółtowski Edward*, w/m. Dep. Leś. Senatorska 15, skł. za II kw. 23 r. 12000 „

# w lipcu 1923 r.

| | Mk. | Złp. gr. |
|---|---|---|
| Biernacki Jerzy, Wilno, Piłsudskiego 20 zal. i za I kw. 23 r. | 6700 | —.— |
| Bieńkowski Leonard, w/m Nowogrodzka 78. skł. za III kw. 1923 r. | — | 2.25 |
| Cytowski Czesław, p. Stolin, Mankiewicze skł. za II kw. i za lipiec | 12000 | —.75 |
| Cytowski Czeslaw p. Stolin, Mankiewicze skł. za II kw. i za sierpień | — | —.75 |
| Cape Czesław zaległości i za III kw. 23 r. | 20000 | 2.25 |
| Chodaczyński Zygmunt, w/m Puławska 29 skł. za II kw. i lipiec | 12000 | —.75 |
| Chrupek Henryk, p. Żyrardów, Sokule, zaległ. i za III kw. 23 r. | 20000 | 2.25 |
| Dworzak Emil, p. Dobromil à conto skł. na 23 r. | 10000 | —.— |
| Dymsza Michał, Białowieża, za I półr. 23 r. | 16000 | —.— |
| Dudziński Jan, p. Stolin. Stasin, skł. za II kw. 23 r. | 12000 | —.— |
| Dziewczopolski Władysław, p Baranowicze, skł. za I półr. | 16000 | —.— |
| Dworzak Dmil, p. Dobromil, à conto skł. 23 r. | 4900 | —.— |
| Drzewiecki Jan Jerzy, p. Rudniki Kaliskie, Cisowa, za I pótr. | 16000 | —.— |
| Dakowski Walerjan, p. Tomaszów-Rawski, Nagórzyce, á conto 23 r. | 24000 | — — |
| Dąbrowski Henryk, Łuck, Z. O. L. P., skł. za II i III kw. 23 r. | 12000 | 2.25 |
| Adamczewski Stefan, p. Parczew, m. Łuniniec, skł. za III kw. 23 r. | — | 2.25 |
| Fijałkowski Jan, p. Pelplin, zaległ. i za I półr. 23 r. | 21000 | —.— |
| Furmankiewicz Antoni, w/m. Bielańska 7, województwo, skł. za III kw. | — | 2.25 |
| Flanczewski Juljusz, p. Pułtusk, Lemany, skł. za II kw. | 12000 | —.— |
| Godek Tadeusz, w/m. Jerozolimskie 22, skł. za I, II i III kw. 23 r. | 16000 | 2 25 |
| Górzyński Jan, p. Magnuszew, Trzebień, dopł do I kw. 23 r. | 2700 | —.— |
| Grądman Lucjan, p. Lututów, Rypin, zal. i za I półr. 23 r. | 20000 | —.— |
| Gacki Jan, p. Działoszyce, Sancygniów, zal. i za I półr. 23 r | 23000 | —.— |
| Herman Eugenjusz, w/m. Czerniakowska 174, skł za III kw. | — | 2.25 |
| Hakemer Hilary, p. Peczeniżyn, (Młp.), Słobodzie, zal. i za I półr. 23 r. | 19200 | —.— |
| Hussar Zygmunt, p. Lublin, Nasutów, zal. i za I półr. 23 r. | 19000 | —.— |
| Jezierski Leon, w/m. Bielańska 9, skł. za I półr. 23 r. | 18800 | —.— |
| Jacuński Tadeusz, p. Dereczyn, skł. zal. i za I półr. 23 r. | 20000 | —.— |
| Jagodziński Jan, p. Piotrków, skł. za II kw. 23 r. | 12000 | —.— |
| Ilgner Antoni, p. Rzeszów, skł. za I półr. | 16000 | —.— |
| Koło Okręgowe Radomskie, à conto skł. na 23 r. | 121776 | —.— |
| Koło Okręgowe w Białowieży, skł. za 23 r. | 176000 | —.— |
| Koło Okręgowe Suwalskie, p. Augustów, skł. na 23 r. | 367200 | —.— |
| Lesiewski Franciszek, p. i nadl. Myszyniec, skł. za II kw. 23 r. | 12000 | —.— |
| Loret Adam, w/m. Senatorska 29 Z. O. L. P. skł. za III kw. 23 r. | — | 2.25 |
| Mioduszewski Stefan, p. Serock, Wola Kiełczyńska, skł. za III kw. 23 r. | — | 2.25 |
| Otto Juljusz, Zieleniec, Stac. Kol. Warsz. Wilno, zal. i za I półr. 23 r. | 18700 | —.— |
| Osiński Antoni, p. Teresin, nadl Kampinos, skł. za III kw. 23 r. | — | 2.25 |
| Piątkowski Jerzy, p. Józefów Biłgorajski, Tartak skł. za III kw. 23 r. | — | 2.25 |
| Pękalski Władysław, p. Sochaczew, leśn. Iłów skł. za II i III kw. 23 r. | 12000 | 2.25 |
| Rostafiński Jan, p. Teresin, ndl. Kampinos, skł. za III kw. 23 r. | — | 2.25 |
| Ryniejski Jan, p. Stolin, Mankiewicze, wpis i skł. za półr. 23 r. | 18000 | —.— |
| Stolarski Jan, w/m Chocimska 11, skł. za II kw. 23 r. | 12000 | —.— |
| Skrzypiński Stanisław, p. Żołudek, leśn. Szczarzańskie skł. za III kw. | — | 2.25 |
| Strojnowski Eugenjusz, Łomża, gmach po Monopolu za II i III kw. 23 r. | 12000 | 2.25 |
| Szadkowski Stefan, w/m. Oboźna 11, za I, II i za III kw. 23 r. | 16000 | 2.25 |
| Śwital Adam, p. Noworadomsk, dopł. do I kw. i za II kw. 23 r. | 13300 | —.— |
| Tokarski Leon, w/m. Marszałkowska 40, za I półr. 23 r. | 16000 | —.— |

| | Mk. | Zł. gr. |
|---|---|---|
| Weyda Wiesław, p. Kalisz, skrz. № 18. zal. i za I półr. 23 r. | 19750 | —.— |
| Wyganowski Ludwik, w/m. Prosta 36, skł. za III kw. 23 r. | — | 2.25 |
| Zajączkowski Kazimierz, p. Staszów, Mostki, á conto 23 r. | 50000 | —.— |

## w sierpniu 1923 r.

| | | |
|---|---|---|
| Bańkowski Mieczysław, p. Jabłonna, leśn. Bagno, skł. za II i III kw. 23 r. | 12000 | 2.25 |
| Brinken Zygmunt, p. Łuck, leśn. Kiwereckie, za III kw. 23 r. | — | 2.25 |
| Borucki Karol, p. Nowe Miasto, n/Pilicą, á conto 23 r. | 67500 | —.— |
| Brodzikowski Włodzimierz, p. Sterdyń, á conto 23 r. | 52500 | —.— |
| Chodaczyński Zygmunt, w/m. Puławska 29, skł. za sierpień i wrzesień 23 r. | — | 1.50 |
| Czajkowski Antoni, w/m. Jerozolimskie 32, za I półr. i za III kw. 23 r. | 16000 | 2.25 |
| Czarnecki Wincenty, Białowieża, Z. O. L. P., skł. za I półr. 23 r. | 16000 | —.— |
| Dołczkiewicz Tadeusz, wpis i skł za III kw. 23 r. | 30000 | 2.25 |
| Dobieliński Władysław, p. Staro-Radziwiłłów, skl. za II kw. 23 r. | 12000 | —.— |
| Doliński Zygmunt, p. Jeziory, zal. i za I półr. 23 r. | 18700 | —.— |
| Depczyński Franciszek, pow. i nadl. Piotrków, à conto 23 r. | 28000 | —.— |
| Depczyński Konstanty, „ „ „ | 28000 | —.— |
| Gierałtowski Władysław, p. Łaskarzew, wpis. i za I półr. 23 r. | 16000 | 1.— |
| Gronowski Władysław, w/m., Złota 38, zal. i za I półr. 23 r. | 19400 | —.— |
| Gostkiewicz Leopold, pow. i nadl. Piotrków w Uszczynie, à conto III kw. | 20000 | —.— |
| Górzyński Jan, p. Magnuszew, Zarz. Trzebień, à conto 23 r. | 22500 | —.— |

## Lista ofiar, złożonych na dzieci po ś. p. E. Boneckim z września i października 1923 r.

Pracownicy państwowego nadleśnictwa Kampinos: J. Rostafiński—Mk 200.000, K. Pawłowski — Mk. 250.000, A. Osiński — Mk 200.000, J. Roman — Mk. 100.000, M. Kuczyński — Mk. 100.000, C. Hryniewiecki — Mk. 100.000, W. Żebrowski — Mk. 500.000, F. Niesiołowski — Mk. 300.000, H Kostyrko — Mk. 100 000, J. Szot — Mk. 200.000, S. Czarnocki — Mk. 80.000, J. Glazer — Mk. 200 000, B. Grentza — Mk. 100.000, J. Rutkowski — Mk. 150.000, A. Rzepecka — Mk. 100.000. Razem — Mk. 2.680.000.

---

Spis rzeczy: *K. Satkowski:* Jeszcze o siewie w rozsadnikach leśnych, str. 329. — *F. Oziemkowicz*: Gdzie prawda?, str. 333. — Wykaz cen drewna, str. 335. — *E. Gajewski*: Z wycieczki do lasów Żywieckich, str. 339. — Ze spraw oświatowych. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i D. P. w przedmiocie organizacji szkół dla leśniczych, str. 346. — Spis wykładów w Sekcji leśnej Wydziału rolniczo-leśnego Uniw. Poznańskiego, str. 352. — Nominacja, str. 353. — Egzaminy państwowe, str. 353. — Komunikat, str. 355. — Książki i pisma, nadesłane do Redakcji, str. 356. — Nowe książki, str. 356. — Z piśmiennictwa: *Tillotson*: Storage of Coniferous Tree Seed (*E. Dziubałtowska*), str. 358. — Zmarli, str. 361. — Różne wiadomości: Statystyka lasów europejskich, str. 364.— Kursy dla leśników z wyższem wykształceniem w Szwajcarji, str. 363. — Lista składek, str. 365. — Ofiary, str. 368. — Spis rzeczy, str. 368.

---

Wydawca: Związek Zawodowy Leśników w Rzeczypospolitej Polskiej w osobie prezesa Związku **Józefa Zagórskiego.**

Zakłady Graficzne „Nasza Drukarnia“, w Warszawie.